

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Geografie a kartografie

Markéta Worschová

VÝVOJ PRAŽSKÝCH SÍDLIŠŤ
STÁRNUTÍ A FUNKČNÍ VYBAVENOST

Development of Prague's Housing Estates: Ageing and Functional Use

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: Doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Praha, 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 27.05.2012

Podpis

Rada bych tímto poděkovala panu Doc. RNDr. Martinu Ouředníčkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, připomínky a odbornou pomoc při vypracování této práce a také za čas a trpělivost, které mi věnoval při konzultacích.

OBSAH:

1.	Úvod.....	7
2.	Teoretický rámec práce	9
2.1.	Socialistická sídliště	9
2.2.	Hnutí CIAM a jeho programy	11
2.3.	Bytová politika na sídlištích za socialismu	14
2.4.	Stárnutí populace.....	16
3.	Metodika a zdroje dat	18
3.1.	Vymezení území.....	18
3.2.	Nástroje analýzy	19
4.	Analýza sídliště Novodvorská	22
4.1.	Vývoj věkové struktury sídlišť v Praze.....	22
4.2.	Analýza občanské vybavenosti sídliště Novodvorská	28
4.2.1.	Popis skupiny dotazovaných pomocí deskriptivní statistiky	28
4.2.2.	Analýza úrovně funkční vybavenosti na sídlišti Novodvorská	31
5.	Závěr.....	40
6.	Literatura	42
7.	Přílohy	44

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, MAP A OBRÁZKŮ:

Tabulka č. 1 - Vývoj základní věkové struktury v Praze v letech 1991 - 2011	23
Tabulka č. 2 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 1991	24
Tabulka č. 3 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 2001	24
Tabulka č. 4 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 2011	25
Tabulka č. 5 - Věk dotazovaných obyvatel sídliště Novodvorská.....	45
Tabulka č. 6 - Hrubá mzda obyvatel sídliště Novodvorská	45
Tabulka č. 7 - Vztah k bytu.....	45
Tabulka č. 8 - Délka bydlení na sídlišti Novodvorská.....	45
Tabulka č. 9 - Výše dokončeného vzdělání.....	45
Tabulka č. 10 - Důvod bydlení obyvatel sídliště Novodvorská.....	45
Tabulka č. 11 - Spokojenost s bydlením na sídlišti Novodvorská	46
Tabulka č. 12 - Spokojenost v závislosti na ekonomickém statusu	46
Tabulka č. 13 - Důležitost funkční vybavenosti v závislosti na ekonomickém statusu obyvatel sídliště Novodvorská	46
Tabulka č. 14 - Spokojenost s funkční vybaveností v závislosti na ekonomickém statusu obyvatel sídliště Novodvorská	46
Tabulka č. 15 - Důležitost funkční vybavenosti v závislosti na věku obyvatel sídliště Novodvorská	47
Tabulka č. 16 - Spokojenost s funkční vybaveností v závislosti na věku obyvatel sídliště Novodvorská	47
Graf č. 1 - Věkové složení obyvatelstva v Praze v roce 2001	27
Graf č. 2 a 3 - Věkové složení obyvatelstva sídliště Novodvorská v letech 1991 a 2001	27
Graf č. 4 - Respondenti podle věku	29
Graf č. 5 - Respondenti podle výše hrubé mzdy.....	29
Graf č. 6 - Vztah k bytu	30
Graf č. 7 - Délka bydlení na sídlišti Novodvorská	30
Graf č. 8 - Výše dokončeného vzdělání	31
Graf č. 9 - Důvod bydlení na sídlišti.....	31
Graf č. 10 - Spokojenost se sídlištěm.....	31
Graf č. 11 - Spokojenost s bydlením na sídlišti Novodvorská podle ekonomického statusu.....	32

Graf č. 12 - Analýza závislosti důležitosti funkční vybavenosti na ekonomickém statusu obyvatel sídliště Novodvorská.....	33
Graf č. 13 - Analýza spokojenosti s funkčním vybavením obyvatel sídliště Novodvorská v závislosti na ekonomickém statusu	35
Graf č. 14 - Analýza důležitosti funkční vybavenosti v závislosti na věku obyvatel sídliště Novodvorská	36
Graf č. 15 - Analýza spokojenosti s funkční vybaveností v závislosti na věku obyvatel s. Novodvorská	37
 Mapa č. 1 – Poloha sídliště Novodvorská v Praze.....	 19
Mapa č. 2 - Podíl obyvatel v poproduktivním věku za městské části Prahy v roce 1991 ...	26
Mapa č. 3 - Podíl obyvatel v poproduktivním věku za městské části Prahy v roce 2011 ...	26
 Obr. č. 1 a 2 - Dětské hřiště; hřiště v mateřské škole Jílovská – sídliště Novodvorská	 44
Obr. č. 3 a 4 - Základní škola Jílovská; hřiště pro seniory – sídliště Novodvorská	44
Obr. č. 5 a 6 – Novodvorská Plaza; Ubytovna v centru sídliště Novodvorská.....	44

1. Úvod

V současné době žije na českých původně socialistických sídlištích jedna třetina obyvatel České republiky. Dříve na těchto sídlištích bydleli především mladé rodiny s dětmi napříč sociálním a ekonomickým spektrem. Jejich potřebám do jisté míry odpovídala občanská a funkční vybavenost, která se soustředila především na mateřské školy, základní školy, základní zdravotní zařízení a samoobsluhu. Důsledkem obecného stárnutí populace, zvýšení mobility obyvatel, narůstajících možností lukrativnějšího bydlení v lepších částech města či předměstí, někdy i nedostatečné sociální a bytové politiky místních správních úřadů dochází ke změně věkové, sociální, ekonomické i etnické struktury těchto sídlišť. Míra těchto změn je dána více faktory, jakými jsou například poloha města, jeho postavení v regionu a jeho ekonomická atraktivita. V návaznosti na proměnu obyvatel, ať už probíhá přirozenou měnou nebo migrací, jsou spojené i potřeby na funkční vybavenost těchto sídlišť.

V této bakalářské práci se věnuji problematice socialistických sídlišť se zaměřením na probíhající změny věkové struktury (stárnutí obyvatel) a s tím souvisejícími změnami ve funkční vybavenosti. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části se zabývám definicí a vymezením pojmů socialistického sídliště, programy jejich vzniku a realizace, dále bytovou politikou socialismu a stárnutím populace obecně. V rámci empirické části provedu kvantitativní studii s hodnocením funkční vybavenosti pražského sídliště Novodvorská a věkové struktury tohoto sídliště a městských částí hlavního města Prahy. Prvním cílem této studie je tedy zjištění, zda pražská sídliště stárnou. To budu hodnotit mapováním věkové struktury sídliště Novodvorská pomocí statistických dat za jeho jednotlivé urbanistické obvody a za jednotlivé městské části Prahy. Odlišuje se věková struktura sídliště Novodvorská od celkové struktury Prahy, nebo se jeho věková struktura postupem času vyrovnala? Projevuje se na sídlišti Novodvorská obecný trend výrazného stárnutí populace?

V závislosti na výše zmíněných faktorech, jakými jsou například geografická poloha a ekonomická atraktivita města apod., se dá usuzovat, jakým směrem se sídliště

bude dále vyvíjet. Další vývoj socialistických sídlišť se podle Temelové (2009) rozlišuje na tři možné trajektorie. Sídliště s dobrými vyhlídkami jsou situována ve velkých městech s nízkou nezaměstnaností, tudíž se sem stále stěhují mladí a vzdělaní lidé za prací a vyplňují tak prostory po odcházející generaci středního věku. Sídliště na křižovatce mezi regenerací a degradací se pohybují na hraně a jejich budoucnost není jistá. Lepší výhlídky mají samozřejmě sídliště, která jsou situována v zázemí velkých měst (např. Kladno jako místo k ubytování lidí pracujících v Praze). Nejhorší vyhlídky mají sídliště s koncentrací sociálních problémů a malými nadějemi na zlepšení. Sem patří sídliště zděděná z dob socialismu (např. sídliště Chanov) a nově, díky souhře nepříznivé ekonomické situace některých domácností, důsledků privatizačních procesů a bytové politiky místní vlády, další sídliště jako například Máj v Českých Budějovicích. Na těchto sídlištích lze pozorovat odliv ekonomicky stabilnější vrstvy a příliv chudšího obyvatelstva a zahraničních migrantů.

Z této definice je patrné, že se situace na sídlištích nedá zobecňovat, záleží na mnoha vnitřních a vnějších podmínkách, které v dané lokalitě existují. Pomocí standardizovaného dotazníku se na základě analýzy demografických dat pokusím zmapovat pohled obyvatel sídliště Novodvorská na úroveň místního funkčního vybavení, důvod jejich bydlení na tomto sídlišti a jejich celkovou spokojenost. Jádrem dotazníku jsou otázky týkající se jednotlivých segmentů občanské vybavenosti, jejich důležitosti a míra spokojenosti s nimi. Dalším cílem této práce je tedy zjistit, zda jsou jednotlivé věkové/ekonomické skupiny spokojeny s dostupnou občanskou vybaveností. Které segmenty občanské vybavenosti jsou pro jednotlivé věkové skupiny nejdůležitější a jak sídliště Novodvorská uspokojuje jejich potřeby? Do které kategorie dalšího vývoje lze na základě zjištěných informací sídliště Novodvorská zařadit?

Relevantnost problematiky socialistických sídlišť a jejich proměna v čase je dána vysokým procentem obyvatelstva, kterých se týká. Přínosem této práce je zmapování aktuální situace na jednom z pražských sídlišť a zhodnocení dosažených výsledků.

2. Teoretický rámec práce

2.1. Socialistická sídliště

Abychom mohli řešit otázky týkající se sídlišť a provést analýzy s nimi spojené, musíme si nejdříve definovat pojem sídliště. Podle J. Musila jsou to „poměrně velké nové obytné celky, postavené podle určité jednotné koncepce a s použitím převážně jedné stavební technologie, případně s použitím převážně jednoho stavebně typizovaného objektu. Způsobem zastavění se liší od staršího ulicového typu městských čtvrtí. Většinou, avšak ne vždy, jsou sídliště na okraji měst nebo obcí“ (Musil 1985, s. 49). Toto není jediná definice, která se v akademickém prostředí vyskytuje, ovšem byla mnou přijata za nejvýstižnější.

Výstavbu sídlišť „na zelené louce“ bychom mohli pozorovat už v dávných dobách. Avšak taková sídliště, aby odpovídala zmíněné definici, se objevují až po druhé světové válce, kdy se začaly uvádět do praxe různé teorie a programy CIAM¹ z první poloviny 20. století. Výstavba se šířila po celé západní Evropě, hlavně ve Francii a Skandinávii. Největšího rozmachu však dosáhla výstavba až v socialistických zemích tzv. Sovětského bloku (Platovská 2010).

Původní myšlenka, ze které vzešla výstavba těchto sídlišť, sahá až na přelom 19. a 20. století k české moderně a k tzv. architektonické moderně. Zde vznikl obrat v umělecké tvorbě. Začal se prosazovat názor, že v moderním umění jde především o realitu života, ne jen o jeho napodobování, ale o integraci s ním. Později přišly směry jako purismus, kde se dával důraz na střídmost a prostotu formy a dále konstruktivismus. Funkcionalismus se objevil v meziválečném období a dosahoval mezinárodního měřítka s určitými specifiky v každé jednotlivé zemi. Pro ČSSR bylo charakteristické kladení důrazu na sociální stránky architektury, zájem o Sovětský svaz a celková socialistická orientace. Funkcionalismus navazoval na předcházející směry vyzdvihováním účelnosti, jednoduchosti, efektivnosti, využíváním nových technologií aj. Mezi těmito směry získával na důležitosti termín standard/standardizace, který vyjadřoval jakousi nejúčinnější ekonomii pro výstavbu, která měla být určena pouze

¹ Viz kapitola 2.2

základní denní potřebou, bez jakékoli známky vlivu módy nebo architekta dávajícího na odiv svůj individualismus. Tyto ideje a náhledy vedly logicky k názoru, že je nutná sériová výstavba bytů a domů. Tento názor měl i jeden z nejvýznamnějších architektů 20. století Le Corbusier, podle kterého „je potřeba přizpůsobit smysl pro sériovost, vytvořit smysl pro stavění sériových domů, smysl pro bydlení v sériových domech, smysl pro projektování sériových domů“ (Musil 1985, s. 28).

Tento základ vývoje hromadné bytové výstavby platil pro většinu zemí celé Evropy. Ovšem po druhé světové válce, kdy se Evropa rozdělila na dvě poloviny a část střední a východní Evropy se dostala do područí SSSR, se struktura urbánního vývoje architektonické výstavby začala v mnoha ohledech lišit. Státy pak procházely jakousi homogenizací, a to jak v politických programech, tak v ekonomice. „Nejdůležitější částí této sovětizace,“ jak píše Musil (2001, s. 283). „bylo zřízení ústředně plánované direktivní ekonomiky, která začala modifikovat mnohé rysy urbanizačních procesů, zděděných v některých zemích z doby tržní ekonomiky“.

Začaly se uplatňovat takzvané „pětiletky“, což byly ekonomické plány vznikající na sjezdech komunistických stran zemí východního bloku. Ty byly zaměřeny především na celkovou industrializaci, hlavně pak na strojírenství a zbrojní průmysl. Další důležitou částí socialistické politiky byla pak nivelizace, která měla za úkol vyrovnat rozdíly mezi městem a venkovem, ale také mezi různými částmi Československa. V sídelním vývoji zaznamenala největší podporu a nejvyšší růst malá a střední města (10-50 tisíc obyvatel), hlavně tedy administrativní střediska okresů. Naopak Praha byla dosti zanedbávána a její vývoj, jak ekonomický tak územní, byl úmyslně potlačován. Až postupem času se komunistické plánování začalo přizpůsobovat přirozenému vývoji města a přestalo takovým tlakem nelogicky zasahovat do růstu Prahy. Uvážíme-li, že bytová výstavba byla tlumená společně s ostatními opatřeními proti vývoji hlavního města skoro jedno desetiletí a k tomu připočítáme krizi konce 30. let a období války, kdy výstavba byla také omezená a dokonce zástavba zčásti zničená, je nám jasné, že potřeba nových bytů byla obrovská (Dekker 2008). Přestože výstavba sídlišť od 70. let byla uskutečňována se značným tempem, nebylo možné tuto potřebu pokrýt. Rozhodně, ať už komunismus ovlivnil architektonickou podobu Prahy tím, že nechal vnitřní město bez většího zásahu (tak bylo umožněno zachování historického centra bez větších změn, a naopak obytné části centra začaly chřadnout a stávat se méně atraktivními), nebo výstavbou různých

veřejných budov či dopravní infrastrukturou, nepopíratelně největší stopu, kterou po sobě zanechal, je právě výstavba socialistických sídlišť (Ouředníček 2003).

Sídliště byla velkým obratem v celé historii architektury a stavebnictví. Přešlo se z estetické důležitosti budování k funkční, ekonomické a hygienické. Ale také došlo ke změně rozmístění služeb, obchodní sítě, vztahu mezi zástavbou a silniční sítí a zanikla typická ulicová struktura. Proměna samotných budov a bytů se projevila nejnápadněji ve tvaru budov, který začal být pravidelně často buď bodového, nebo deskového tvaru převážně s plochými střechami. Dále ve vyšším počtu místností, které ale zároveň nabývaly menších rozměrů. S ohledem na efektivní využití pozemku, byla snaha nedostatek velkého množství bytů řešit výstavbou vysokých domů (Chan 2002). Každý byt měl dosahovat standardu vybavením ústředního topení, přívodu teplé vody a různými jinými technickými vymoženostmi. Ve většině budov byly zabudovány společné místnosti jako sušárny, prádelny, kočárkárny, dále místa pro ukládání kol či prostory pro společné schůze obyvatel. Ani skladovací prostory nezůstaly stejného pojetí jako dříve a skoro ke každému bytu byl napojen balkón nebo lodžie. Přeměna občanského vybavení spočívala hlavně v soustředění zařízení do okrskových nebo obvodových středisek, jejichž kostrou byly velkoprodejny s provozovnami dalších služeb. Dalším znakem odlišnosti se stalo právě zaniknutí obchodních ulic, která byla tak charakteristická pro výstavbu z 50. a 60. let (Musil 1985).

2.2. Hnutí CIAM a jeho programy

CIAM neboli Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (Mezinárodní kongres moderní architektury) bylo sdružení architektů moderní architektury, které se začalo rozvíjet ve 20. letech minulého století. Jak už jsem nastínila výše, hnutí CIAM ovlivnilo vývoj architektury 20. století v celé Evropě a bylo „nepochybně jedním z myšlenkových zdrojů výstavby mnoha sídlišť“ (Musil 1985, s. 32). Z tohoto důvodu bych ráda věnovala část této podkapitoly stručnému popisu jeho programů a skupině jako takové.

Činnost CIAM byla přesněji započata roku 1928 setkáním na švýcarském hradě La Sarraz za účelem vytvoření hnutí, které by bojovalo za zájmy moderní architektury

proti akademickým tendencím. V tomto období nebylo vůbec ojedinělé zakládat spolky architektů, kteří se hlásili k modernímu stylu, proto myšlenka sjednotit architektky z mnoha zemí Evropy, a tak vytvořit jakousi nadnárodní organizaci, byla velmi lákavá i právě z důvodu silnějšího vlivu šíření jejich idejí. Se zakládajícím setkáním na zámku v La Sarraz bylo spojeno i určité očekávání. Mělo být důležitým mezníkem v dějinách moderní architektury a mělo přinést jasné principy, podle kterých se měla architektura dále vyvíjet. Nakonec však do La Sarraz přijelo pouze 20 architektů z 8 zemí. Chyběla elita architektů z výmarské republiky a jiní, a dokonce i Československem bylo pozvání opomenuto (Hanáčková 2007).

Další kongres následoval hned rok poté ve Frankfurtu s tématem minimálního bydlení. Ale ani toho se československá strana nezúčastnila. Důvodem bylo pravděpodobně, že architekti na našem území byli zaneprázdněni se založením Levé fronty (svaz levicově orientovaných intelektuálů). Po roce 1930, kdy byla Levá fronta založena, už nebránilo nic připojení k CIAM. Československá část se hrdě vyznačovala zásadně levicovou orientací a své místo v mezinárodní skupině pro ni bylo spíše výhodnou možností propagace jejích politických názorů. A to přímo na mezinárodní úrovni. Možností dávat najevo svůj nesouhlas s kapitalistickým systémem a bojováním za socialistické postoje, neboť podle ní právě daná bytová krize v 30. letech byla jen jasným důsledkem nespravedlivého kapitalismu (Hanáčková 2007).

Mezinárodních kongresů skupin CIAM bylo celkem deset, z toho čtyři byly v období před druhou světovou válkou a dalších šest po ní. Témata se týkala například regionálního plánování, syntézy umění (estetice v architektuře), řešením veřejných prostranství a otázek minimálního bydlení, které mělo být jakýmsi klíčem k vyřešení bytové krize způsobem vyměření nejmenší možné plochy pro stále pohodlné bydlení (Hanáčková 2007). Během působení CIAM byly vytvořeny projekty a analytické studie zabývající se evropskými velkoměsty. Snahou bylo reagovat na jejich kritickou situaci. Jedním z výsledků byl dokument a program, jenž měl největší význam pro následující vývoj architektury. Tím byla takzvaná Aténská charta ze čtvrtého kongresu konající se ve středozemí s konečnou zastávkou v Aténách (Musil 1985).

Podle názorů sdružení CIAM byla velkoměsta v Evropě v krizi, a to kvůli společenským či technickým příčinám. Při řešení těchto problémů bylo nutné najít jakéhosi *typového člověka* tehdejší doby, který by svými rysy byl stejný v odlišných

kulturách. Z analýzy provedené podle činností člověka ve městě vyplynulo, že tyto činnosti jsou složeny ze čtyř základních, a to bydlení, práce, odpočinek a doprava (dělba práce v prostoru). Dále se shodli, že mezi potřeby člověka patří zdraví, hygiena, slunce a zeleň. Nutnost viděli v racionálním myšlení, systematickém plánování a moderní organizaci. S tím souviselo rozvinutí průmyslových metod stavění a zekonomičtění výstavby sériovou organizací. Jako možnou záchranu považovali radikální změnu vnitřní organizace města, koncepci „město-parku“. Tato představa byla charakterizována novými obytnými komplexy, jejichž budovy by musely být veliké, a to jak do šířky, tak do výšky, musely by stát volně v zeleni a nesmělo by být možné rozlišovat přední či zadní stranu. Pak do této představy patřila nutnost standardu oslunění, možného provětrávání a v neposlední řadě hygienických vlastností, a to samozřejmě pro všechny byty bez rozdílu. Město mělo být rozděleno do takzvaných funkčních zón, z těch by každá měla být vyhraněna jen pro tu jednu (pro bydlení, práci, odpočinek, dopravu), a ty by pak měly být odděleny od sebe zelenými plochami. Snad úsměvný ale dosti vypovídající je jeden z mnoha výroků Le Courbusiera: „Ulice jsou přežitky. Ulice už nemají právo na život; musíme vymyslet něco jiného, co ulici nahradí.“ (Musil 1985).

Ukázka z rozhodujících zásad, ke kterým se dospělo na konferenci v Aténách:

„Většina měst, která jsme zkoumali, poskytuje dnes chaotický obraz: nevyhovují svému poslání, kterým je především uspokojovat biologické a psychologické potřeby jejich obyvatel...tato skutečnost souvisí se stálým růstem soukromých zájmů od začátku strojové epochy...dimenzování všech prvků urbanistické dispozice musí vycházet z lidského měřítka...základními klíči urbanismu jsou čtyři funkce: bydlení, práce, rekreace (v době volna), doprava...základním článkem urbanismu je bytová buňka (byt) a její začlenění do celku, který bude efektivním obytným souborem...z těchto obytných souborů vycházejí v městském prostoru vztahy mezi bydlením, pracovišti a zařízeními pro volný čas...zájem jednotlivce je nutno podřídít zájmům celku.“

2.3. Bytová politika na sídlištích za socialismu

Jestliže programy CIAM daly vzniknout začátku éry, která byla charakteristická výstavbou sídlišť, pak bytová politika socialismu doplnila a dotvořila její skutečnou tvář a podstatu. Bytová politika socialismu byla dána plánováním komunistické strany a z velké části byla diktována ze strany Sovětského svazu. Po převratu roku 1948 byla znárodněna velká část majetku většiny obyvatel. Tento proces se samozřejmě nevyhnul ani trhu s byty, a tak většina nemovitostí přešla do státního vlastnictví.

Politika týkající se bydlení a vývoje měst v Sovětském svazu byla značně ovlivněna socialistickými teoriemi Engelse a jiných, kteří bojovali proti volnému trhu a naopak tvrdili, že nejvhodnějším a nejspravedlivějším způsobem vývoje je vyrovnaní rozdílů mezi městem a venkovem (Musil 2001). Z těchto počátečních idejí vznikla koncepce snažící se zamezit růstu dominantních měst na úkor těch menších. Například v Moskvě, kde byl zákaz výstavby nových bytů a fabrik, nemohl být růst města z důvodu přirozených vývojových tendencí úplně zastaven, a tak se problém řešil způsobem dosti antisociálním. Při migraci za prací bylo nové obyvatelstvo donuceno obývat bytovou jednotku s dalšími přistěhovaleckými rodinami, jen aby se potlačovala nutná potřeba rozšíření bytového fondu (Musil 2001). Bohužel, vzhledem k silnému vlivu ze strany sovětů byl tento nesmyslný vývoj v menší míře i na našem území. Proto v prvním desetiletí komunistické vlády spočívala bytová politika mimo jiné ve snaze zamezit růstu Prahy a snížit její dominanci. Z tohoto důvodu byla výstavba bytového fondu v Praze potlačena na úkor ostatních měst. Takto začátek socialistického režimu přispěl k prohloubení bytové krize.

Ta začala být řešena nastartováním řetězu projektů výstavby mnoha sídlišť. V Praze se tak dělo od poloviny 50. let kontinuálně až do roku 1993. V tomto období sice probíhala objemná výstavba nových bytů, ovšem údržba nově postavených nebo obnova již stávajících byla většinou opomenuta (Lux 2004).

Socialistická sídliště byla v ČSSR dělena, na rozdíl od většiny dalších zemí, mezi tři investorské sektory. Prvním z nich byl státní nebo komunální, druhý podnikový a třetí družstevní sektor bydlení. Z tohoto důvodu rozdělení vyplynula i bohatá sociální struktura obyvatel sídlišť, a to dokonce v některých případech, jak píše Musil (1985), ještě více rozrůzněná než ve starších částech našich měst i většiny sídlišť východního bloku a daleko více než ve městech západní Evropy, ve kterých se stala sídliště

typickým místem k bydlení nižších vrstev (Evans 1998). Mnohé výzkumy v posledních letech dokazují, že se situace na sídlištích s vysokou koncentrací nižších sociálních vrstev stále zhoršuje a vytvářejí se deprivované územní celky, někdy dokonce až gheta (Taylor 1998). Velkou úlohu v sociální struktuře obyvatel našich sídlišť sehrál systém přidělování bytů (Ouředníček 2003), kdy daný investor panelového domu umožňoval vybraným lidem, kteří pro něj měli klíčovou hodnotu, nastěhovat se společně se svou rodinou do předem určené bytové jednotky. Pro podnikové investory to byli například dělníci, sekretářky či vývojoví konstruktéři. Díky tomu se často stávalo, že ve stejném domě bydlel jak uznávaný lékař tak i manuálně pracující dělník. Homogenita, respektive míra rozrůznění obyvatel sídlišť závisela přímo úměrně na poměru daných investorů, kteří se podíleli na výstavbě jednotlivých sídlišť, a zároveň byla ovlivňována samotnou velikostí sídliště (Musil 1985). Čím menší bylo sídliště, tím bylo zároveň sociálně jednodušší, jelikož bylo celé nebo z většiny financováno jedním investorem. Ale čím se velikost sídliště zvětšovala, tím se obvykle zvyšoval i počet investorů, a tedy i sociální struktura byla roztříštěnější.

Dalším zvláštním aspektem, kterým se sídliště vyznačovala, byla dvougenerační skladba. Jednalo se především o ty celky, které byly stavěny pro rozvíjející se podniky průmyslového sektoru. Do těch bylo po dokončení výstavby nastěhováno velké množství mladých lidí ve věku, který byl typickým pro založení rodiny. A tak se sídliště plnila mladými lidmi s malými či očekávanými dětmi. Proto se postupem času ukázalo, že věková skladba většiny sídlišť byla dost odlišná od ostatních starších městských částí. Nejvíce zastoupena tak byla generace lidí mezi 20 - 34 roky a mezi narozením a 14. rokem života. Naopak generace lidí mezi roky 40 – 59 byla zastoupena méně a množství lidí nad 60 let bylo zanedbatelné (Musil 1985). Z toho začaly ovšem plynout potíže spojené s občanskou vybaveností, jako například nedostatek míst v mateřských školách a naopak za pár let jejich nevyužití pro nedostatek dětí.

Bytová politika měla za vlastní úkol odstranit bytovou nouzi, která se týkala hlavně nižších tříd, dělnické třídy a obecně lidí s nepříliš vysokým sociálním postavením. Podle socialistických konvencí bylo samozřejmostí, že bydlení je základní potřebou člověka a společnost je tedy povinna tuto nutnost zajistit tak, aby k ní měli všichni lidé stejný přístup. Aby toto bylo proveditelné, bylo logické bytovou politiku vynechat ze všech ekonomických aktivit. Jak píše profesor Musil (1985, s. 36 - 37):

„byty nemohou být zbožím v ekonomickém slova smyslu a v socialistické společnosti nelze v bytovém hospodářství počítat se ziskem.“

2.4. Stárnutí populace

Směr populačního vývoje se během posledních dvou století značně změnil a prošel několika fázemi. V zásadě šlo o přesun z extenzivního vývoje k intenzivnímu. To bylo určováno pohybem natalitních a mortalitních měr, kdy míry úmrtnosti klesaly dříve než míry porodnosti, z důvodu zvyšování úrovně zdravotnictví, hygieny aj., zatímco porodnost stále zůstávala na vysoké úrovni z důvodu zakořeněných zvyklostí předešlého vývoje. Tak se dosahovalo vysokého přirozeného přírůstku. Postupem času se však míry vyrovnávají na celkem nízké úrovni s tím, že míra porodnosti nedosahuje takové stability jako úmrtnosti. Tato demografická přeměna v Evropě skončila a doznívala v průběhu 30. let 20. století.

Od 50. let minulého století se v Evropě vývoj opět začíná měnit a dochází k tzv. *druhé demografické revoluci*, s níž začíná populace stárnout. Tato přeměna spočívá ve výrazném poklesu porodnosti, jako důsledek pozbývání tradičních hodnot vázících se k rodině. Tyto negativní změny s sebou nesou růst rozvodovosti, pokles sňatečnosti, a tím pádem i růst rodin nebo partnerských vztahů v podobě druh - družka, což je zase spojeno se zvýšením počtu dětí narozených mimo manželství. Pro představu: v České Republice se dříve rodilo 90 % dětí v manželství, dnes je to jen 30 %. Dalším faktorem této přeměny je věk ženy při narození prvního dítěte, který dosahuje stále vyšší hranice. V roce 2010 se tento věk pohyboval kolem 27,6 let, přičemž průměrný věk rodičky bez ohledu na to, kolikáté dítě rodí, byl 29,6 let, tj. za posledních deset let se jejich věk zvýšil o dva roky (ČSÚ 2011). V rámci Prahy se pak v roce 2010 narodilo nejvíce dětí matkám ve věku 30-34 let, téměř 46 % z celkového počtu narozených dětí (ČSÚ 2011). Tento trend České republiky opět koresponduje s trendem v ostatních evropských zemích.

Výsledkem takového způsobu populačního vývoje dochází k demografickému stárnutí, které je „definováno jako narůstání počtu a podílu seniorů v populaci“ (Rychtaříková 2002, s. 43), kdy zároveň dochází k poklesu porodnosti, a to až na polovinu úrovně prosté reprodukce. Stárnutí populace jako takové není negativní pojem, jak se často ekonomy uvádí, nýbrž jde o ukazatel vyspělosti zdravotnictví a jiných

služeb. Ovšem ve spojení s velmi nízkou mírou porodnosti, se daná populace nestačí obnovovat, klesá procento lidí v před-produktivním věku a z toho plynou určité ekonomické komplikace. Podle Kalibové (2006) je demografické stárnutí závažným problémem, který není možné ignorovat a je nutné na něj brát ohled při všech úrovní plánování do budoucna.

Demografické stárnutí obsahuje dva rozdílné typy, k prvnímu typu dochází v důsledku snižování plodnosti, a tudíž slábnoucímu růstu dětské složky v dané populaci, to je ze spodní části věkové pyramidy. Druhý je naopak z horní části věkové pyramidy a dochází k němu při zvyšování počtu osob v post-produktivním věku díky zlepšování úrovně úmrtnosti (Kalibová 2006). Obvykle tyto typy probíhají zároveň, avšak na českých sídlištích převažuje druhý typ.

Pokud se tedy oba typy stárnutí časově protnou, otevře se celá škála problémů, které je potřeba řešit. Například z pohledu sídlišť se tato proměna promítá do nevyvážených potřeb funkční vybavenosti. Úroveň vybavenosti, která uspokojuje mladé rodiny s dětmi, může být nevyhovující pro starší populaci a naopak.

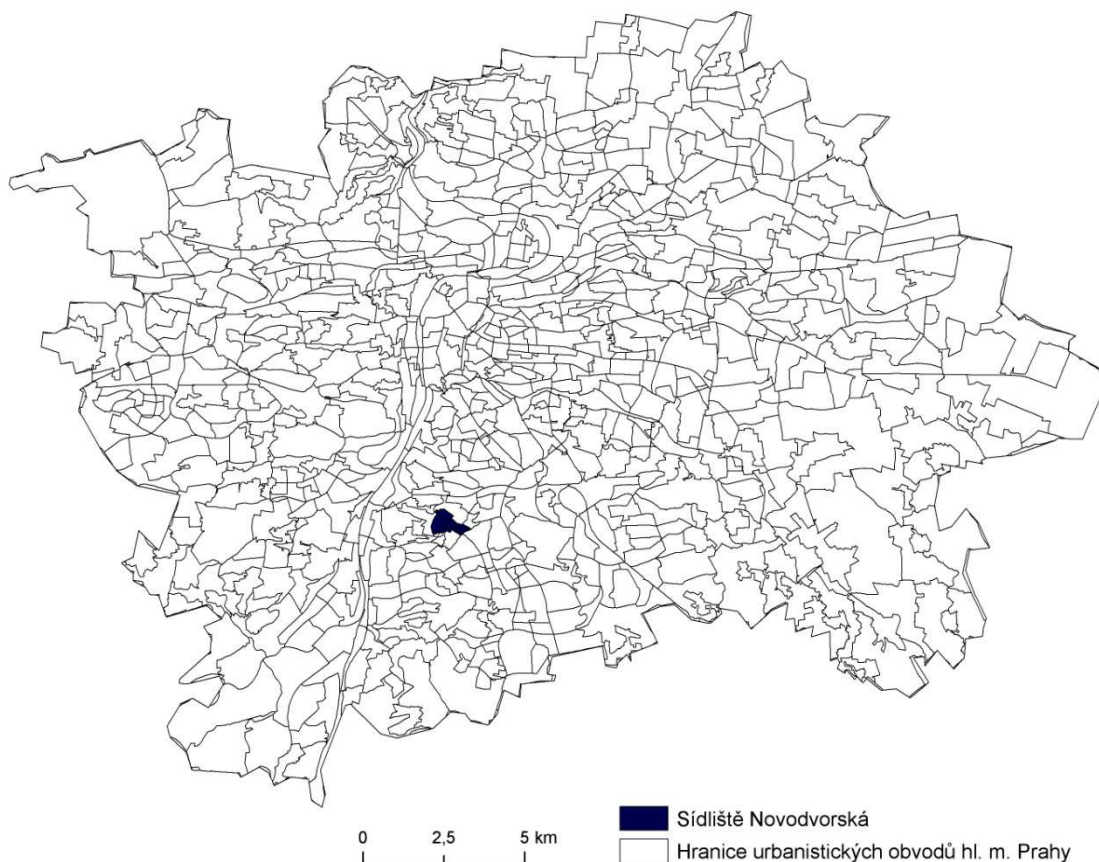
3. Metodika a zdroje dat

Tato studie má dva hlavní cíle. Jedním cílem je zmapování vývoje věkové struktury městských částí hlavního města Prahy s důrazem na oblast s většinovou sídlištní zástavbou a vybraného sídliště. Pro účely této analýzy jsem si vyžádala data od statistického úřadu ze Sčítání lidu, domů a bytů za roky 1991, 2001 a 2011. Druhým cílem je analýza funkční vybavenosti sídliště Novodvorská a spokojenosti jeho obyvatel s poskytovanými službami a životem na sídlišti. V tomto případě jsem potřebné údaje musela sesbírat sama.

3.1. Vymezení území

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala na základě určujících podmínek výběru sídliště Novodvorská. Projekt pro výstavbu sídliště Novodvorská byl pořízen už v roce 1962 a jeho samotná realizace probíhala mezi lety 1964 a 1969. Tak se toto sídliště řadí mezi nejstarší v Praze, čímž splňuje základní předpoklady pro tuto práci. Bylo vybudováno na ploše asi 43 ha a téměř ze všech stran je obklopeno starší zástavbou z předválečného období. Sídlíště rozděluje na dvě části ulice Novodvorská, která vede od severozápadu na jihovýchod po celé délce zastavěné plochy. Architektura sídliště je typická, panelové domy jsou většinou deskového tvaru, avšak můžeme zde spatřit i bodové domy. Srdcem je obvodové středisko s mnoha obchůdky, jeho poloha je v taktické blízkosti čtyřproudové ulice Novodvorská. Váhu tohoto sídlištního centra však snížila výstavba OC Novodvorská Plaza, dokončená na začátku roku 2006. To svou velikostí a službami staré centrum několikanásobně převyšuje. Poloha sídliště je znázorněna na mapě č. 1 s urbanistickými obvody Prahy.

Mapa č. 1 – Poloha sídliště Novodvorská v Praze

Zdroj: Vlastní zpracování

3.2. Nástroje analýzy

Analýzu funkční vybavenosti sídliště Novodvorská jsem prováděla pomocí dotazníků ve zkoumané oblasti. Žádost o vyplnění dotazníků rodiči či jiných rodinných příslušníků žáků místních základních škol byla oběma řediteli odmítnuta, a tak jsem se vydala do ulic této části Prahy a vzorek dat potřebných pro analýzu jsem sesbírala sama osobně. Respondentů, kteří mi odpověděli, či vyplnili sami dotazník, bylo 41. Byl použit kvótní výběr - tedy rovnoměrné rozdělení do čtyř skupin podle ekonomického statusu – studenti, ekonomicky aktivní, důchodci a ženy na mateřské dovolené. Podle těchto kategorií jsem tedy přizpůsobovala výběr a počet dotazovaných. Ke skupině studentů se přiřadilo 11 lidí, což činí 26,8 % ze všech dotazovaných, skupina

ekonomicky aktivních zaujímá nejvyšší podíl, a to 12 lidí, což činí 29,3 %, ve skupině důchodců a žen na mateřské dovolené se nachází stejný počet lidí s hodnotou 9, a tedy s 22 % pro každou z nich. Tímto způsobem vybraná skupina dotazovaných sloužila jen pro tuto práci, ovšem skutečná věková struktura se od ní dosti liší (viz kapitola 4). Pohlaví dotazovaných jsem nedávala žádnou váhu, přesto je však podíl celkem vyrovnaný. To však platí spíše pro skupinu jako takovou, jelikož uvnitř zmíněných ekonomických skupin je toto rozdělení nerovnoměrné. Například skupinu studentů většinou zastupují muži a naopak skupinu žen na mateřské dovolené logicky zastupují pouze ženy.

Samotný dotazník jsem rozdělila do deseti bodů, z nichž většina byly přímé uzavřené otázky s možností zaškrtnutí pouze jedné z předdefinovaných odpovědí, jedna z otázek byla otevřenou formou, kdy mohli respondenti svou odpověď rozepsat. Dvě z otázek pak zkoumaly demografické údaje místních obyvatel (doba bydlení na sídlišti Novodvorská a věk dotazovaných). Jádrem dotazníku byla třetí otázka zkoumající úroveň jednotlivých částí občanské vybavenosti (školství a výchova, zdravotnictví, obchody pro denní potřebu, kadeřnictví, péče těla aj., restaurace a pohostinství, kultura a zábava, sportovní vyžití) týkající se každodenního života obyvatel sídliště. Tato otázka byla rozdělena na dvě části. První z nich analyzovala subjektivní důležitost zmíněných segmentů a následně druhá část subjektivní míru spokojenosti s nimi. Škála možných odpovědí dosahovala hodnot od 1 do 4, přičemž u části se zjišťováním důležitosti hodnota 4 znamenala „*Velmi důležité*“ a hodnota 1 „*Nedůležité*“ (2 = Málo důležité, 3 = Důležité). V druhé části hodnota 4 znamenala „*Splňuje velmi dobře*“, hodnota 1 pak „*Nesplňuje*“ (2 = Splňuje částečně, 3 = Splňuje). V dotazníku předkládaném obyvatelům sídliště Novodvorská byly možnosti uspořádány přirozeným způsobem zleva s kladnými odpověďmi doprava se zápornými. Přiřazení hodnot 1 až 4 jsem zvolila s ohledem na výsledky, ze kterých jsem poté utvářela grafy tak, aby pozitivní odpověď dosahovala nejvyšší hodnoty (Celý dotazník se nachází v kapitole 7 - Přílohy).

Všechna získaná data jsem zakódovaná zadávala do programu SPSS Statistics 20, ve kterém jsem provedla veškeré analýzy. Pro získání lepší podoby tabulek a grafů jsem vyhodnocená data přenesla do programu Excel, kde jsem je následně zpracovala.

V programu SPSS Statistics 20 jsem nejprve provedla deskriptivní statistiku dat za účelem popisu skupiny lidí, kteří mi dotazníky vyplnili. Takto jsem zjistila obecnou míru spokojenosti dotazovaných s bydlením a délkou jejich žití na sídlišti Novodvorská, ale také způsob držení bytu a důvody, které je zde drží. Dále jsem analyzovala skupinu na základě výše dokončeného vzdělání a jejich hrubé mzdy, dosaženého věku a ekonomického statusu (jak už je zmíněno v předešlé kapitole).

Pro účel této práce zkoumání úrovně funkční vybavenosti jsem následně prováděla různé analýzy závislostí mezi třetí, jádrovou, a ostatními otázkami, a to pomocí jedno-faktoriální analýzy rozptylu v programu SPSS Statistics 20. Tuto metodu jsem se rozhodla použít, jelikož umožňuje srovnání průměrů dvou proměnných s více než dvěma kategoriemi. Jako závislá proměnná analýzy byla stanovena jádrová otázka, zabývající se důležitostí a spokojeností, a jako nezávislé proměnné byly postupně použity ostatní otázky dotazníku. V rámci této analýzy ANOVA bylo zjišťováno, zda jsou proměnné na sobě závislé, či je rozdíl mezi jednotlivými skupinami (věkové skupiny) náhodný. Pro zjištění existence vztahu mezi závislou a nezávislou proměnnou jsem použila nulovou a alternativní hypotézu. Nulová hypotéza tvrdí, že ačkoli nezávislá proměnná nabývá jakýchkoli hodnot, hodnota závislé proměnné se tím nemění. Naopak alternativní hypotéza předpokládá určitý vztah mezi oběma proměnnými, a tedy jestliže se hodnota nezávislé proměnné mění, zároveň dochází ke změně hodnot i u proměnné závislé. K tomuto jsem si určila úroveň signifikance $\alpha = 0,05$. Pokud tedy výsledky signifikance dosahovaly menších hodnot než α , byla nulová hypotéza zamítnuta, a tedy platila hypotéza alternativní, tudíž byl nalezen vztah mezi proměnnými, což znamená, že byla zjištěna závislost. Výsledky obou částí těchto analýz jsou vyhodnoceny v následující kapitole.

4. Analýza sídliště Novodvorská

Analýzu stárnutí a funkční vybavenosti sídliště Novodvorská jsem prováděla ve dvou částech. V první z nich se zaměřuji na hodnocení vývoje věkové struktury nejprve za celou Prahu a posléze i samotného sídliště Novodvorská. Ve druhé části jsem provedla evaluaci úrovně funkčního vybavení tohoto sídliště.

4.1. Vývoj věkové struktury sídlišť v Praze

Vývoj věkové struktury se v posledních letech mění současně s moderními tendencemi, a to na mnoha místech celé České republiky (Ouředníček 2009).

Pro analýzu věkové struktury hlavního města Prahy jsem použila data za jejích 57 městských částí. V tabulce, kterou jsem vytvořila pro možnost porovnání dat za vybrané roky lze vysledovat vývoj počtu obyvatel ve třech věkových intervalech 0 – 14, 15 – 64, 65 a více mezi lety 1991, 2001 a rokem posledního sčítání 2011.

Vývoj věkové struktury Prahy v tabulce č. 1 znázorňuje absolutní i procentuální vývoj základní věkové struktury mezi lety 1991 až 2011. Z té je patrné, že podíl lidí v post-produktivním věku se za období dvaceti let, od roku 1991 do roku 2011, zvýšil o dvě procenta a naopak u dětské populace došlo v tomto období k úbytku o celých 5 %. Je tedy zřejmé, že pražská populace celkově stárne. Jsou ale i urbanistické obvody či dokonce celé městské části, které vykazují opačný výsledek, kdy podíl obyvatel v důchodovém věku klesá. Pro účel této práce byl však brán zřetel na městské části, které spadají do vnější části Prahy (Žabovřeska, Dolní Měcholupy, Horní Měcholupy, Jihozápadní město, Jižní město, Kbely, Kunratice, Kyje, Letňany, Libuš, Modřany, Petrovice, Řepy, Štěrboholy). Ty jsou totiž z větších částí zastavěny sídlištními celky, tudíž je zde možné sledovat změny s nimi spojené.

Tabulka č. 1 - Vývoj základní věkové struktury v Praze v letech 1991 - 2011

PRAHA CELKOVĚ				
	0 - 14	15 - 64	65 +	Celkem
1991	224 597	803 189	186 388	1 214 174
	18 %	66 %	15 %	
2001	156 702	822 528	189 876	1 169 106
	13 %	70 %	16 %	
2011	162 262	898 486	211 942	1 272 690
	13 %	71 %	17 %	

Zdroj: SLDB 1991, 2001, 2011, ČSÚ

Vývoj věkové struktury Prahy rozdělené do čtyř pásem - centrum (Praha 1, 2), vnitřní město (Praha 3 – 10, Trója), vnější město (již definované), periferie (zbylé městské části) je přehledně znázorněn v tabulkách č. 2 – 4. Při pohledu na všechny čtyři části je zřejmé, že největší změna mezi lety 1991 až 2011 nastala právě u vnějších městských částí, kde se podíl populace od 0 do 14 let za posledních dvacet let snížil o 11 % a naopak podíl populace starší 65 let se zvýšil o celých 5 %. Důvodem těchto trendů je počáteční věková struktura lidí, kteří se přistěhovali do sídlištních čtvrtí na jejich samém počátku. Tak, jak bylo popsáno v kapitole 2 byla anomální svou dvougenerační strukturou, což souviselo s bytovou politikou za socialismu a systémem přidělování jednotlivých bytových jednotek (Ouředníček 2003). Takovéto věkové rozložení obyvatelstva sídlišť s sebou přirozeně přinášelo i své komplikace, a to hlavně s požadavky na místní úroveň občanské vybavenosti. Během postupujícího času se struktura sídlišť sice vyrovnává za současného vlivu migrace, ovšem početně převažující dvě generace zůstávají stále výrazné a stárnou společně se sídlištěm. Tento fakt, začínající s problémy nedostatku míst v mateřských školách, se nyní přesouvá v problém s nadměrným podílem stárnoucího obyvatelstva s potřebou nadstandardní péče (Kučera 2005). Navíc v mnoha oblastech ne příliš lákavých pro mladé lidi, jako jsou například sídlištní čtvrti měst v severozápadních Čechách, kde přirozený přírůstek, ať už přirozenou měnou či migrací, dosahuje záporných hodnot, se podíl starších osob zvýšil ještě o mnohem více. Mnohá sídliště tak začínají dosti chřadnout, nebo se dokonce začínají stávat opuštěnými.

Ačkoli je zřejmé stárnutí pražských městských částí s vysokým podílem sídlištně zastavěného území za posledních dvacet let, při porovnání s ostatními částmi města je

podíl osob poproduktivního věku stále na nejnižší hodnotě. To je zapříčiněno podle mého názoru jednak tím, že na počátku obydlování sídlišť podíl osob v důchodovém věku byl velmi nízký, a tudíž bylo logické, že postupem času se bude vyrovnávat s typickou věkovou strukturou a jeho podíl poroste. Za druhé, v datech je zahrnuta nezanedbatelná část pražských sídlišť, která jsou celkem mladá, a tudíž se tu trend stárnutí ještě nestačil naplno projevit. Samozřejmě musíme brát v úvahu také fakt, že tyto hodnoty charakterizují celé městské části, a tudíž jsou do určité míry zkresleny. Změny by byly daleko více viditelné při pohledu na vývoj věkové struktury za urbanistické obvody samotných sídlišť. Zatím však nejsou data za rok 2011 dostupná.

Tabulka č. 2 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 1991

1991				
Oblast	Věková skupina			Celkem
	0 - 14	15 - 64	65 +	
Centrum	16 628	65 624	22 211	104 463
	16 %	63 %	21 %	
Vnitřní město	115 823	488 792	133 398	738 013
	16 %	66 %	18 %	
Vnější město	75 781	195 934	20 483	292 198
	26 %	67 %	7 %	
Periferie	16 365	52 839	10 296	79 500
	21 %	66 %	13 %	

Zdroj: SLDB 1991, ČSÚ

Tabulka č. 3 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 2001

2001				
Oblast	Věková skupina			Celkem
	0 - 14	15 - 64	65 +	
Centrum	9 766	59 327	16 491	85 584
	11 %	69 %	19 %	
Vnitřní město	82 759	462 289	132 799	677 847
	12 %	68 %	20 %	
Vnější město	50 311	239 298	28 871	318 480
	16 %	75 %	9 %	
Periferie	13 866	61 614	11 715	87 195
	16 %	71 %	13 %	

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

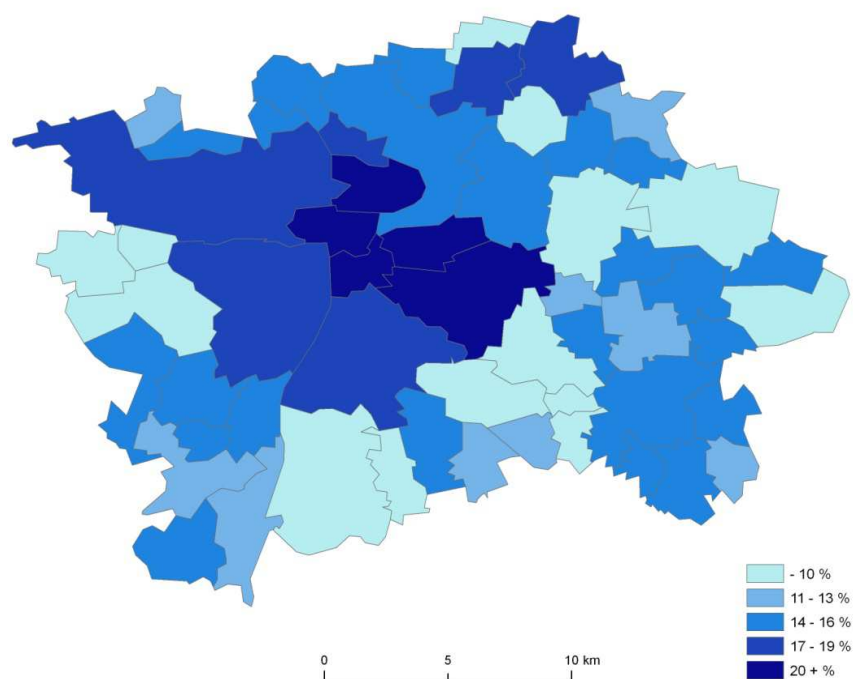
Tabulka č. 4 - Věková struktura v různých částech Prahy v roce 2011

2011				
Oblast	Věková skupina			Celkem
	0 - 14	15 - 64	65 +	
Centrum	8 914	66 390	13 861	89 165
	10 %	74 %	16 %	
Vnitřní město	85 544	481 687	138 628	705 859
	12 %	68 %	20 %	
Vnější město	46 900	262 418	43 348	352 666
	13 %	74 %	12 %	
Periferie	20 904	87 991	16 105	125 000
	17 %	70 %	13 %	

Zdroj: SLDB 2011, ČSÚ

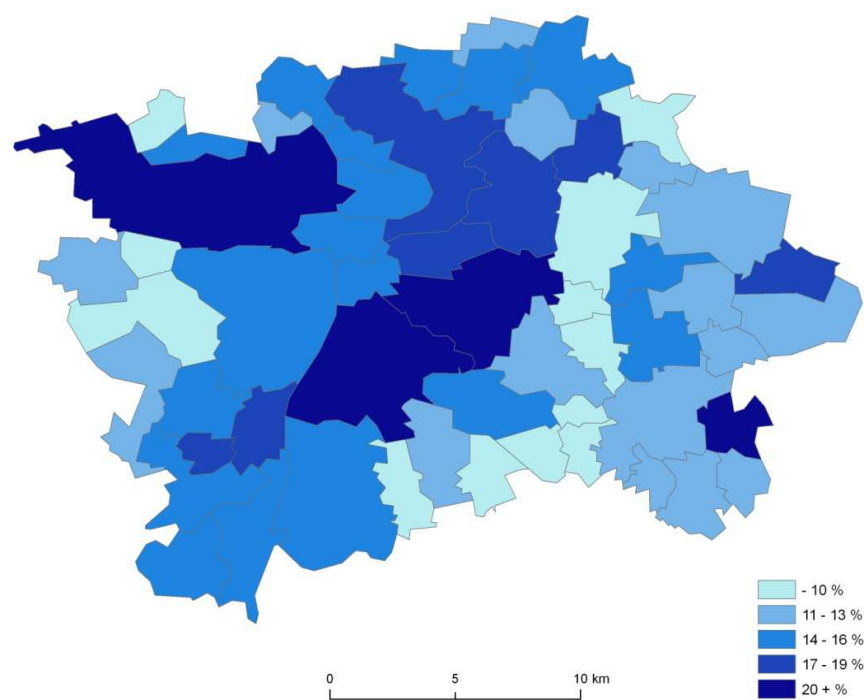
Při pohledu na procentuální zastoupení lidí v důchodovém věku v jednotlivých městských částech v letech 1991 a 2011 (viz mapa č. 2 a 3) je zřejmé, že u některých z nich se stárnutí projevuje více a u některých dokonce došlo k úbytku podílu obyvatel v poproduktivním věku. Tento fakt může být zčásti ovlivněn migrací, která jen na území Prahy, měřená mezi jednotlivými urbanistickými obvody, činí 60 % všech stěhování Česka (Ouředníček 2003). Mládnutí centrálních městských částí může být zase spojeno s procesem gentrifikace, což je stěhování mladých lidí či mladých bezdětných párů do centra měst za účelem lukrativního bydlení s dobrou pracovní a zábavní dostupností. To má za důsledek spolu s přirozeným úbytkem staršího obyvatelstva městských center zvyšování podílu mladé populace v centrálních oblastech. Většina městských částí vnějšího města, tedy těch s vysokým podílem sídlišť na svém území, v roce 1991 dosahovala opravdu nízkých hodnot podílu osob v důchodovém věku. Například v městské části Praha 17, která je z velké části tvořená sídlištěm Řepy, bydlelo jen 7 % lidí starších 65 let a v městské části Prahy 13, která zahrnuje většinu komplexu sídlišť nazývaných Jihozápadní město, dokonce jen 4 %, a to přesto, že se na tomto území rozkládá i nemálo rozměrná zástavba rodinných domů. Ve výsledcích Sčítání lidu, domů a bytů (2011) je zřejmý posun zvýšení těchto hodnot ve všech městských částí vnějšího města. Například v Praze 11, která je celá pokrytá sídlištními celky, se podíl posunul ze 7 % v roce 1991 na 16 % v roce 2011. V Praze 12, kam spadá sídliště Modřany, se z původních 7 % podíl starších osob zvýšil na 14 %.

Mapa č. 2 - Podíl obyvatel v poproduktivním věku za městské části Prahy v roce 1991

Zdroj: SLDB 1991, ČSÚ

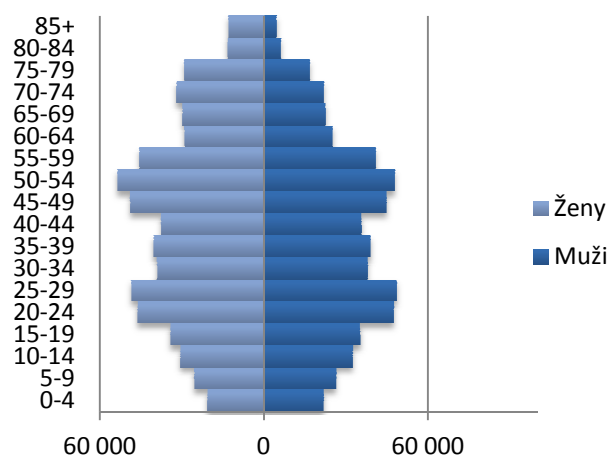
Mapa č. 3 - Podíl obyvatel v poproduktivním věku za městské části Prahy v roce 2011

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Detailní věková struktura jednoho z pražských sídlištních celků je znázorněna v grafu č. 2 a 3. Jedná se konkrétně o sídliště Novodvorská, ve kterém byla prováděna analýza funkční vybavenosti, jež je popsána v následující části této kapitoly. Data jsou z let 1991 a 2001, jelikož pro rok 2011 dosud nebyla publikována a není k nim prozatím přístup. K porovnání věkových pyramid v grafu č. 2 a 3 jsem navíc pomocí dat ze Sčítání lidu, domů a bytů (2001), vytvořila věkovou pyramidu obyvatelstva pro celou Prahu.

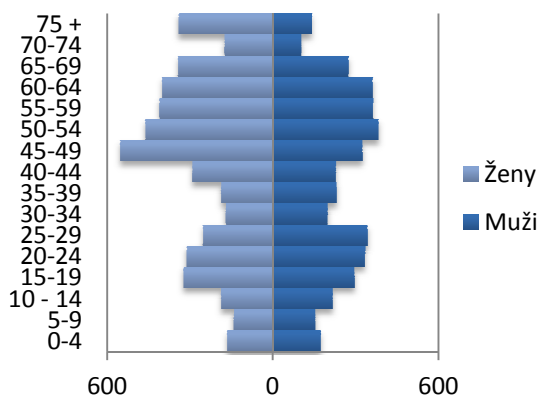
Graf č. 1 - Věkové složení obyvatelstva v Praze v roce 2001

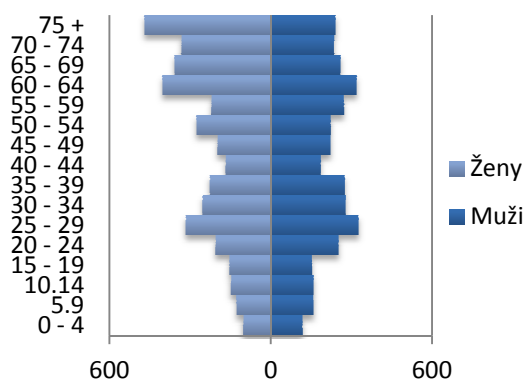
Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ

Graf č. 2 a 3 - Věkové složení obyvatelstva sídliště Novodvorská v letech 1991 a 2001

1991:

2001:

Zdroj: SLDB 1991 a 2001, ČSÚ

V roce 1991 stálo sídliště Novodvorská na území Prahy již více než dvacet let. Tomu také odpovídá struktura obyvatel v grafu č. 2, kde největší hodnoty dosahují ročníky od 45 let do 55 let a generace mladých ve věku 15 až 29 let. To nám nastiňuje, jak asi vypadala věková struktura na počátku fungování sídliště. Výstavba sídliště Novodvorská byla realizována jako komunální a podnikový bytový fond zejména pro nové zaměstnance rozvíjejících se průmyslových fabrik, tudíž skupina prvních obyvatel sídliště byla tvořena mladými rodinami (Musil 1985). S odstupem deseti let je zřejmý rozdíl vůči původní struktuře, která, jak je zřejmé, se postupem času vyrovnává. To je způsobeno jednak průběhem porevolučního dění, který byl spojen s předáváním bytů do osobního vlastnictví, a tedy uvolněním trhu s byty, a dále samotným stáráním sídliště Novodvorská. Věková struktura se totiž vyrovnává společně se stárnutím samotných sídlišť (Musil 1985). Podíl starších osob se ale od roku 1991 výrazně zvýšil a v porovnání s podílem starších osob ve věkové struktuře za celou Prahu dosahuje velmi vysokých hodnot. Při pohledu na rozdíl v podílu osob poproduktivního věku mezi roky 1991 a 2001 je více než pravděpodobné, že nyní v roce 2012 je jeho podíl ještě daleko výraznější.

4.2. Analýza občanské vybavenosti sídliště Novodvorská

Analýzu funkční vybavenosti sídliště Novodvorská jsem prováděla pomocí terénního zkoumání, a to mapováním, rozhovory a pomocí dotazníků.

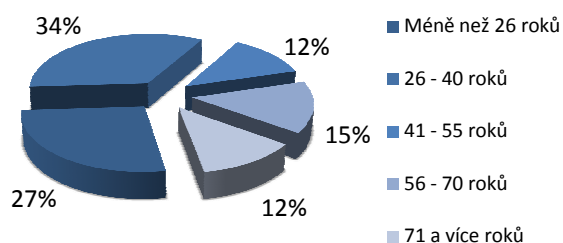
4.2.1. Popis skupiny dotazovaných pomocí deskriptivní statistiky

Dotazovaných bylo celkem 41 a byli rovnoměrně rozděleni do skupin podle ekonomického statusu. Jejich věk se pohyboval v rozmezí od 17 do 85 roků, přičemž nejvíce respondentů spadalo do věkové kategorie od 26 do 40 let.

Průměrná hodnota hrubé mzdy této skupiny dosahuje oproti průměrné mzdě v Praze dosti nízkých hodnot. To je přirozeně způsobené složením ekonomických skupin. Ženy na mateřské dovolené a lidé v důchodovém věku málokdy svým příjmem přesahují deset tisíc korun českých, a tedy nejčastěji spadají do prvního intervalu. Také

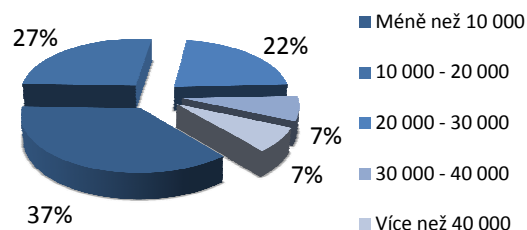
studenti, kteří povětšinou pracují na menší pracovní úvazky, nebo nepracují vůbec, tento průměr rozhodně nezvyšují.

Graf č. 4 - Respondenti podle věku

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 5)

Graf č. 5 - Respondenti podle výše hrubé mzdy

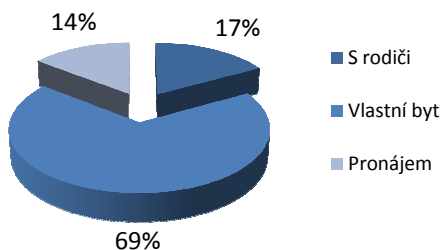

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 6)

Většina respondentů na otázku týkající se jejich vztahu k bytu, v kterém bydlí, odpověděla, že jej vlastní a jen malá část má byt pronajatý. Zajímavostí je, že při analýze závislosti délky bydlení na způsobu držení bytu, jsem zjistila, že čím je kratší doba bydlení na sídlišti, tím větší je zpravidla také podíl pronajatých bytů. Z toho předpokládám, že i většina bytů, které jsou nyní v pronájmu, jsou už městskou částí či jinou institucí převedeny do osobního či jiné podoby vlastnictví a jejich majitelé je pronajímají dalším lidem. Sami vlastníci se pak přestěhovali do jiné, pravděpodobně lukrativnější lokality. Respondenti s odpověďmi „S rodiči“ jsou bez výjimky studenti.

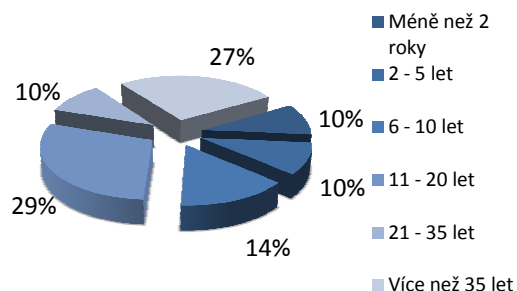
Dalším bodem dotazníku byla otázka zkoumající délku bydlení dotazovaných na sídlišti. Necelá třetina z nich odpověděla, že žije na tomto sídlišti 11 – 20 let, a o dvě procenta méně zastoupená skupina zde žije více než 35 let. Na druhou stranu, jen dvacet procent odpovědělo, že zde žije méně než 5 let.

Graf č. 6 - Vztah k bytu

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 7)

Graf č. 7 - Délka bydlení na sídlišti Novodvorská

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 8)

Mezi důležitá demografická data patří obvykle i informace o výši dokončeného vzdělání. Pro účely následujících analýz jsem ji proto zjišťovala také. Na níže uvedeném grafu je vidět struktura vzdělanosti respondentů. Téměř třetina z nich dosáhla vysokoškolského diplomu. Navíc část skupiny studentů nyní universitu studuje, tudíž s předpokladem úspěšného zakončení jejich studia bychom klidně mohli říci, že vysokoškoláci zastupují třetinu všech respondentů.

Důvod bydlení na sídlišti sice mezi demografická data nepatří, ovšem využila jsem možnosti subjektivního přístupu ve vytvoření dotazníku a tuto otázku jsem též zařadila. Dotazy jsem formulovala takto:

a = Bydlím zde, protože je to pro mě jediná možná finanční alternativa.

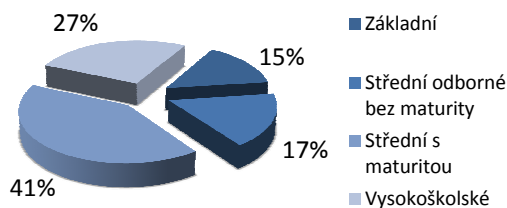
b = Bydlím zde přechodně, během následujících pěti let se přestěhuji.

c = Bydlím zde, protože jsem zde spokojen, kdybych chtěl, tak se mohu kdykoli přestěhovat.

d = Je mi jedno, kde bydlím, hlavně, že mám vůbec kde bydlet.

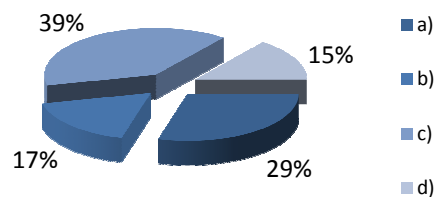
Ačkoli jsem předpokládala, že bude nejsilněji, a to výrazně, zastoupena skupina s odpovědí „a“ a za ní v blízkosti odpověď „b“, při vyhodnocování dotazníků jsem se setkala s jiným výsledkem. Odpověď „b“ sice byla opravdu druhou nejpočetnější, ovšem odpověď „a“ skončila na posledním místě. Nejčastěji zaškrtavanou byla překvapivě odpověď „c“, což znamená, že téměř 4 z 10 respondentů žijí na sídlišti proto, že jim tento druh bydlení skutečně vyhovuje. S tím korespondují i výsledky z následujícího hodnocení spokojenosti s prostředím sídliště, kde žijí.

Graf č. 8 - Výše dokončeného vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 9)

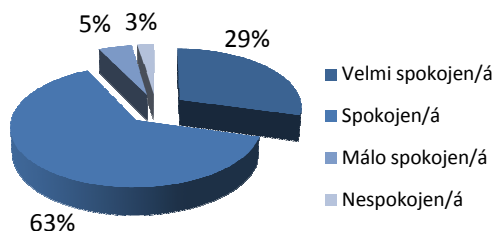
Graf č. 9 - Důvod bydlení na sídlišti

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 10)

Poslední částí popisu skupiny je otázka obecné spokojenosti místních obyvatel se sídlištěm Novodvorská. Tato otázka byla v dotazníku položena jako první. I zde jsem byla překvapena, že jsou velmi málo zastoupeny odpovědi „málo spokojen/á“ (2 respondenti) a „nespokojen/á“ (1 respondent). Lidé se pak přikláněli hlavně ke kladným odpovědím, a to naprostou většinou, neboť 92 % z nich je buď spokojena (dvě třetiny), nebo dokonce velmi spokojena (téměř jedna třetina).

Graf č. 10 - Spokojenost se sídlištěm

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 11)

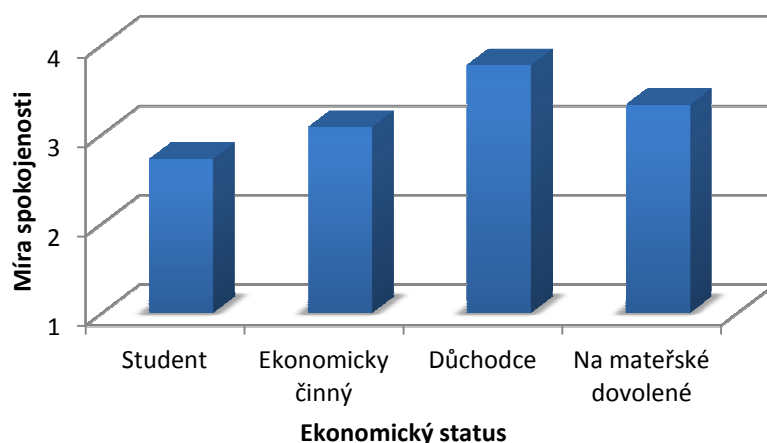
4.2.2. Analýza úrovně funkční vybavenosti na sídlišti Novodvorská

Cílem této analýzy je zjistit, jestli funkční vybavenost, kterou sídliště Novodvorská svým obyvatelům nabízí, dostatečně vyhovuje jejich potřebám. Jedná se o detailní analýzu důležitosti jednotlivých segmentů občanské vybavenosti a úrovně spokojenosti s nimi v rámci jednotlivých věkových skupin.

Jak už jsem uvedla v předcházející podkapitole, průzkum spokojenosti s bydlením na sídlišti byl v zásadě velmi pozitivní. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla provést analýzu spokojenosti s životem na sídlišti Novodvorská v závislosti na ekonomickém statusu. Z výsledků jsem zjistila, že nejvíce spokojenou ekonomickou skupinou jsou důchodci, kteří tu žijí nejdéle ze všech, snad většinu jejich života. Souvisí to pravděpodobně s určitým zakořeněním člověka v místě, které velmi dobře zná a má zde dlouhodobé přátele.

Druhou skupinou, která je se žitím na zdejším sídlišti spokojená, jsou ženy na mateřské dovolené. Naopak s nejhorším ohodnocením místních sídlištních podmínek se ztotožňuje skupina studentů, což je pravděpodobně spojeno s věkem, ve kterém má každý člověk větší nároky na vše kolem sebe.

Graf č. 11 - Spokojenost s bydlením na sídlišti Novodvorská podle ekonomického statusu

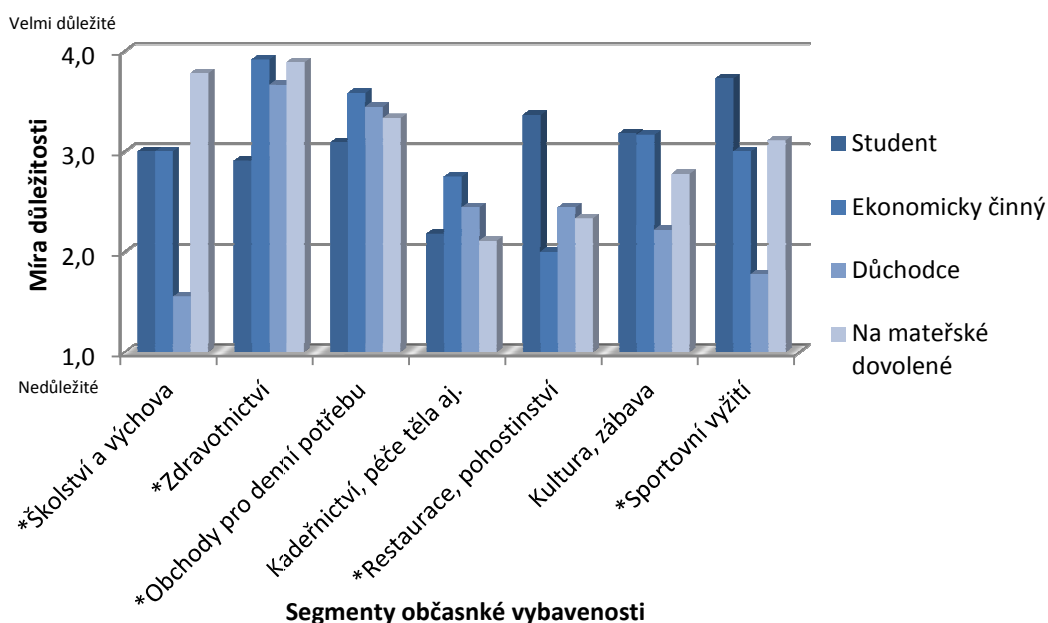

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 12)

Abych mohla zjistit co nejreálnější úroveň spokojenosti s funkční vybaveností na sídlišti Novodvorská, zkoumala jsem souvislost mezi jednotlivými segmenty funkční vybavenosti a demografickými údaji respondentů. Z analýzy důležitosti jednotlivých tříd občanské vybavenosti podle ekonomického statusu je vidět (graf č. 12), že se důležitost jednotlivých segmentů funkční vybavenosti od sebe liší v závislosti na ekonomickém postavení respondenta. Výrazný rozdíl je například mezi důchodci a ženami na mateřské dovolené v důležitosti školství a výchovy. Zatímco pro matky s dětmi dosahuje tento segment téměř nejvyšší důležitosti (hned po segmentu zdravotních

služeb), nemají tyto služby téměř žádnou důležitost pro seniory. Pro matky s dětmi jsou dále velmi důležité obchody pro denní potřebu a sportovní vyžití. Pro seniory má naprostou prioritu přítomnost zdravotních služeb a blízkost obchodů pro denní potřebu. Dostupnost těchto služeb seniorům dává pocit soběstačnosti, nezávislosti (Musil 1982) a zároveň pro ně plní důležitou sociální a komunikační funkci (Musil 1971). Kultura a zábava, či sportovní vyžití pro ně nejsou důležité, stejně jako již zmíněné školství. Stejně jako pro seniory, je i pro skupinu ekonomicky činných nejdůležitější dostupnost zdravotních služeb a obchodů pro denní potřebu. Kultuře, školství a sportovnímu vyžití připisují relativní důležitost. Sportovní vyžití jsou nejdůležitějším segmentem občanské vybavenosti pro studenty, hned po něm v důležitosti následují restaurace a pohostinství a kulturní program. Až poté následuje důležitost obchodů pro denní potřebu, školství a zdravotnické služby. Pro všechny ekonomické segmenty je nejméně důležitá nabídka v oblasti služeb péče o tělo a až na studenty také pohostinství a restaurace. Z těchto výsledků je tedy jasně vidět, že každá skupina obyvatel má jiné požadavky na nabídku služeb a obchodů, které zvyšují kvalitu jejich života v jejich bydlišti.

Graf č. 12 - Analýza závislosti důležitosti funkční vybavenosti na ekonomickém statusu obyvatel sídliště Novodvorská

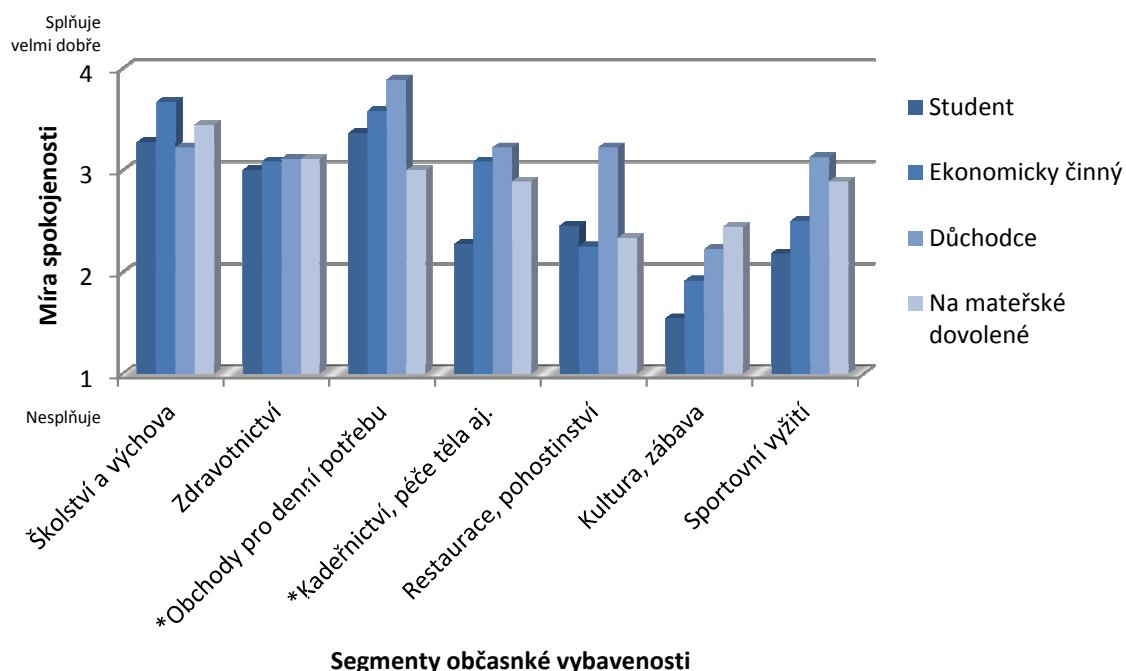

*znamená, že je rozdíl signifikantní ($\alpha = 0,05$)

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 13)

Graf č. 13 prezentuje míru spokojenosti s funkční vybaveností obyvatel sídliště Novodvorská v souvislosti s ekonomickým statutem. Analýza spokojenosti se od analýzy důležitosti celkem odlišuje homogenitou odpovědí v rámci jednotlivých segmentů funkční vybavenosti. Ačkoli byl rozdílný názor u segmentu důležitosti *školsví a výchovy* mezi jednotlivými ekonomickými skupinami, a to hlavně mezi matkami s dětmi a seniory, podle analýzy spokojenosti je pro všechny ekonomické skupiny tento segmenty na velmi dobré úrovni. Lepší úroveň spokojenosti najdeme již jen u *obchodů pro denní spotřebu*. Přitom jsou se stávající nabídkou nejvíce spokojeni důchodci, nejméně pak matky s dětmi. Nejvíce homogenní spokojenost se týká místních *zdravotnických služeb*, které splňují potřeby všech zdejších obyvatel (průměr všech skupin je 3 = splňuje). Nejméně spokojeni jsou obyvatelé sídliště Novodvorská s nabídkou v oblasti *kultury a zábavy* (z odpovědí v dotazníku vyplývá, že zde lidem chybí nedávno zrušené kino), která je pro studenty a ekonomicky činné relativně důležitá. Nejdůležitější segment pro studenty je *sportovní vyžití*, se stávající nabídkou nejsou ale spokojeni. Nejdůležitější dva segmenty pro všechny ekonomické skupiny – *zdravotnictví a obchody pro denní potřebu* potřeby zdejších obyvatel splňují až velmi dobře. Obyvatelé jsou spokojeni i se *školsvím*, *sportovní vyžití* splňuje nároky pouze seniorů a do určité míry i matek s dětmi. Naopak pro studenty a ekonomicky činné je ale nabídka nedostatečná.

**Graf č. 13 - Analýza spokojenosti s funkčním vybavením obyvatel sídliště Novodvorská
v závislosti na ekonomickém statusu**

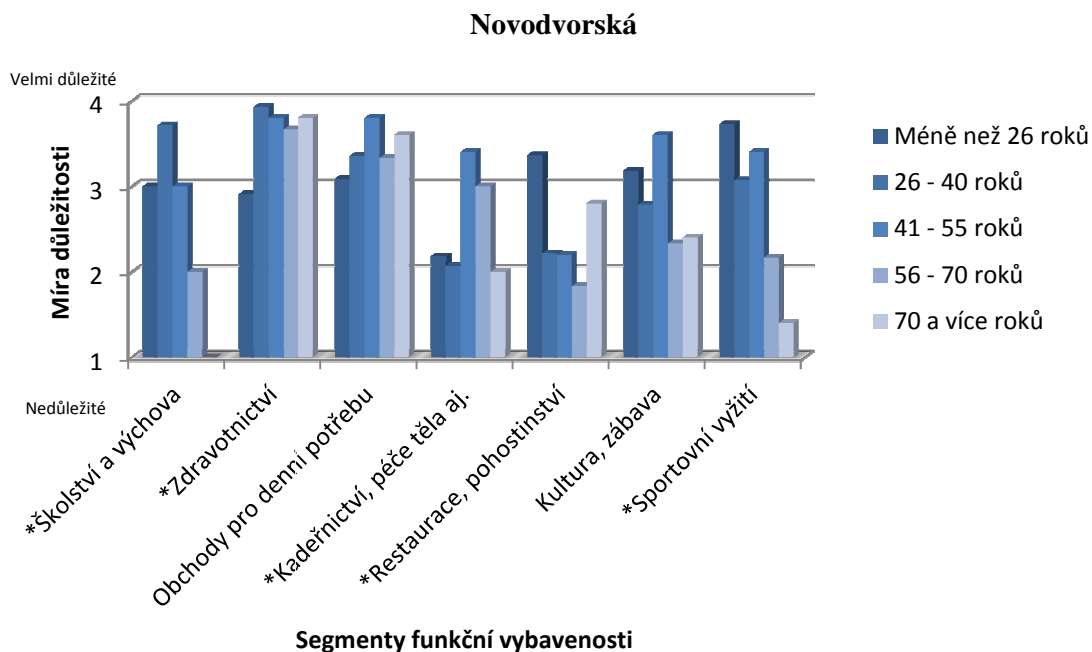
*znamená, že je rozdíl signifikantní ($\alpha = 0,05$)

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 14)

Analýza důležitosti a spokojenosti občanské vybavenosti podle věku je více podrobná, jelikož skupina respondentů je zde rozdělena do pěti skupin (viz graf č. 14 a 15). U důležitosti je zajímavé, že školství a výchova je nejdůležitější pro obyvatele ve věku od 26 do 40 let, tedy pro rodiče dětí školou povinných a děti, které chodí do školky. Oproti rodičům jsou školství a výchova trochu méně důležité pro samotné studenty, kteří jeho důležitost vnímají stejně jako obyvatele ve věku mezi 41 a 55 lety. Zdravotnictví dosahuje velmi vysokých hodnot u všech věkových intervalů, výjimku tvoří pouze skupina do 25 let. Ta snižuje průměr důležitosti natolik, že je zdravotnictví celkově až na druhém místě těsně za obchody pro denní potřebu. Tento výsledek lze považovat za přirozený vzhledem k lepšímu zdravotnímu stavu mladých lidí. Segmenty restaurace a pohostinství, kultura a zábava, sportovní vyžití dosahují vysoké důležitosti odpovědi mladých lidí do 25 let. Je to pochopitelné, neboť v tomto věku je mnoho mladých lidí bez závazků, a tak svůj volný čas tráví koníčky spojenými s dotazovanými

oblastmi. V hodnocení důležitosti úrovně vybavení v oblasti kultury a zábavy mladé lidi zastiňuje jen generace lidí od 41 do 55 let. Tato generace má již odrostlé děti a svůj čas může věnovat spotřebě kulturních a zábavních služeb. V celkovém průměru dosahují nejnižších hodnot, a tedy jsou nejméně důležité, segmenty kadeřnictví, péče těla a restaurace a pohostinství. To je zřejmě způsobeno nižšími příjmy (viz kap. 3.2.1).

Graf č. 14 - Analýza důležitosti funkční vybavenosti v závislosti na věku obyvatel sídliště

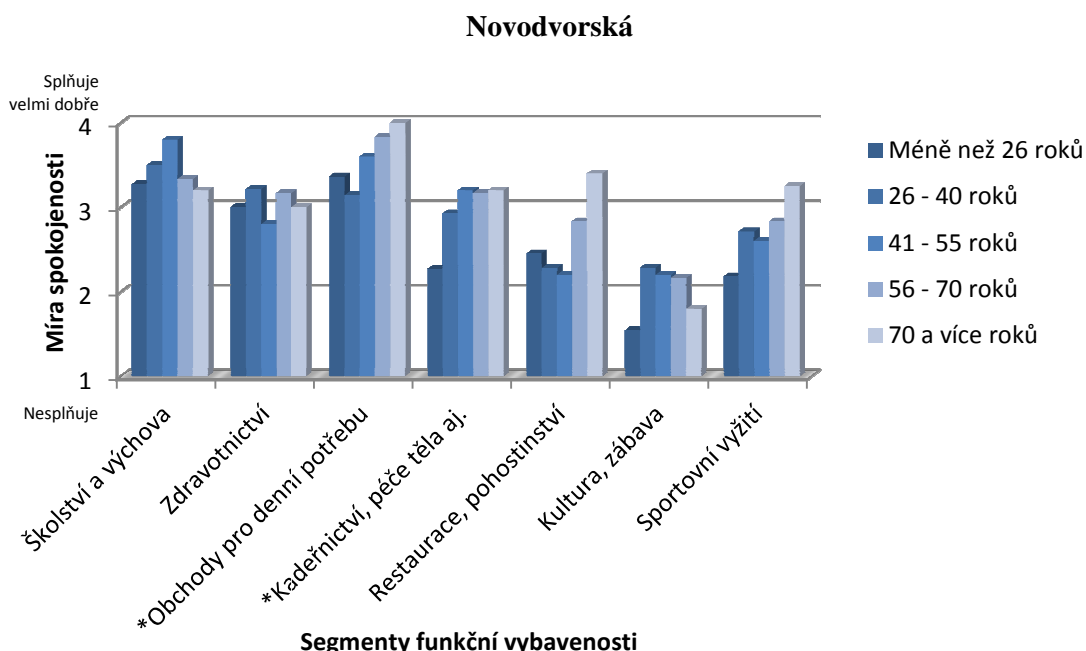
*znamená, že je rozdíl signifikantní ($\alpha = 0,05$)

Zdroj: Vlastní zpracování (viz tabulka č. 15)

V porovnání s důležitostí, je spokojenost mezi věkovými skupinami uvnitř jednotlivých skupin opět vyrovnanější. Zato mezi jednotlivými segmenty jsou rozdíly patrné na první pohled. To znamená, že ačkoli jsou třídy funkční vybavenosti různě důležité pro různé věkové skupiny, všechny se do jisté míry shodují v názoru na místní úroveň těchto segmentů. Obyvatelé sídliště Novodvorská jsou nejvíce spokojeni s *Obchody pro denní potřebu*, hned poté se *Školstvím a výchovou*. Naopak nejméně spokojeni jsou s *Kulturou a zábavou*. Na podobně nízké úrovni jsou segmenty *Restaurace a pohostinství* a *Sportovní vyžití*, se kterými místní obyvatelstvo spokojené také příliš není. Absolutně nejmenší spokojenost připadá na *Kulturu a zábavu* pro lidi ve věku do 25 let. Tento výsledek byl očekávaný, jelikož mladí lidé zpravidla velmi

často navštěvují různé zábavní podniky, které na sídlištích nemají velkou šanci se uchytit, a tudíž se nacházejí povětšinou jen v centru města.

Graf č. 15 - Analýza spokojenosti s funkční vybaveností v závislosti na věku obyvatel s.

*znamená, že je rozdíl signifikantní ($\alpha = 0,05$)

Zdroj: Vlastní zpracování (data viz tabulka č. 16)

Shrňme-li nejdůležitější aspekty občanské vybavenosti, které sídliště Novodvorská nabízí, pak je většina obyvatel spokojena až velmi spokojena s dostupnými možnostmi. Pohled místních obyvatel na oblast, ve které žijí je však podle Permentiera (2008) více pozitivní než pohled nerezidentů či veřejného mínění.

Za hlavní důvod nedostatečné občanské vybavenosti na sídlištích označuje Hájková (2007) nedostatky, které vznikly při vytváření koncepce sídlišť, která počítala s výrazně převažující obytnou funkcí sídlišť a nezabývala se povětšinou vnitřní dopravní obslužností, či společenskými a sportovními aktivitami. Výsledky dotazníkového průzkumu sice ukazují, že obyvatelé sídliště Novodvorská jsou s bydlením i funkčním vybavením celkem spokojeni ale jsou to právě kulturní či zábavní nebo sportovní aktivity, které jim z daných segmentů občanské vybavenosti vyhovují nejméně. Nedostatek kvality těchto segmentů si můžeme vysvětlit více způsoby. Jedním z nich je například skutečnost vysokého podílu obyvatel

v důchodovém věku, kteří nemají zájem o třídy občanské vybavenosti jako je sportovní vyžití či kultura a zábava, tudíž se zde na tyto třídy neklade takový důraz při plánování této části města.

Z analýzy dat, které jsem sesbírala pomocí dotazníků, jsem v zásadě zjistila, že jsou obyvatelé sídliště Novodvorská v celku spokojeni s tamějším bydlením. Největší míra spokojenosti byla naměřena u segmentu *obchody pro denní potřebu*, přičemž nejvíce spokojení byly obyvatelé vyšších věkových kategorií. Dále je zřejmá spokojenost také se třídami *školy a výchova* a *zdravotnictví*. Domnívám se, že spokojenost s obchody je tu na místě. Velké centrum Novodvorská Plaza, situované v těsné blízkosti sídliště, nabízí mnoho obchůdků, ale i velký hypermarket Tesco. Navíc přímo na sídlišti jsou provozovány další markety, Albert a Billa, a jiné obchody.

Spokojenost se *školy a výchovou* je také dobrá, jelikož se přímo na sídlišti vyskytují dvě základní školy. Jedna z nich nabízí rozšířenou výuku matematiky, přírodovědných předmětů a zaměření na informatiku a cizí jazyky. Druhá pak klade důraz na kvalitní výuku jazyků. Na sídlišti pak také leží dvě mateřské školky, obě rekonstruované s velmi pěkným vybavením pro děti.

Nejmenší míru spokojenosti jsem vyhodnotila v oblasti *kultury a zábavy*, kdy jsou nejvíce nespokojeny generace mladších lidí či studentů. Ne příliš pozitivních ohlasů se také dočkaly kategorie funkční vybavenosti *restaurace, pohostinství a sportovní vyžití*. Důvody nespokojenosti s *kulturou a zábavou* u nejmladší dotazované skupiny jsou přímo úměrné jejich věku. Mladí lidé vyhledávají množství klubů a hospod, které také rádi střídají, a neradi se zdržují moc dlouho na jednom místě. Při představě, že by takový klub byl na sídlišti Novodvorská vybudován, je velmi pravděpodobné, že by doba jeho provozu nebyla příliš dlouhá, jelikož by na sebe nemohl vydělat. Mnoho dotazovaných také odpovědělo na otázku, co zde na sídlišti Novodvorská chybí a co by se mělo doplnit – kino. Tato odpověď byla ale, podle mého názoru, podvědomě zmanipulovaná skutečností, že zde kino ještě před nedávnou dobou sloužilo veřejnosti v obchodním centru Novodvorská Plaza. Bohužel si na něj lidé stihli zvyknout ještě dříve, než po celkem krátkém časovém úseku zkrachovalo.

Nakonec bych jen shrnula, že ačkoli se o sídlištích mluví často jako o velice problémových deprivovaných oblastech, o sídlišti Novodvorská to neplatí. Lidé žijící na tomto sídlišti většinou odpovídali dosti pozitivně, starší generace pak velice chválily pokrok na sídlišti, ke kterému došlo v období od jeho vzniku po současnost. Důvod je

podle mého názoru takový, že sídliště Novodvorská je za dobu jeho fungování z velké části díky jeho poloze, která není tak daleko od centra, integrováno do vztahů hlavního města Prahy.

5. Závěr

Systém uniformní bytové výstavby pomohl koncem padesátých a během šedesátých let řešit bytovou situaci měst v celém Česku. Přesto byl spojen s kritikou kvůli nedostatečnému zajištění občanské vybavenosti a nedostatku zeleně. Tato kritika postupně sílila a v období po sametové revoluci byla sídliště považována za naprosto nevyhovující, přičemž řada odborníků i politiků viděla osud sídlišť zpečetěný. Pokládali proto za nejefektivnější ponechat je vlastnímu osudu, který, jak předpokládali, povede k jejich zániku. S případnou revitalizací či modernizací sídlišť tudíž vůbec nepočítali. Tyto vize či předpoklady se, až na výjimky, nenaplnily. Za jeden z důvodů lze usuzovat bytovou politiku státu, konkrétně odsouvání úplné deregulace nájmu, což má za následek omezenou dostupnost jiného typu bytového fondu (Maier 2003).

Přetrvávající nedostatek bytů donutil porevoluční politické vedení země ke změně náhledu na další osud panelových sídlišť. Vznikly tak různé programy na podporu jejich revitalizace. Sídliště mění svou tvář, domy dosahují lepších parametrů. Přesto občanská vybavenost stále není dostatečná. Vyplývá to z odborných studií, sociologických průzkumů a anket a také ze zjištění pracovníků Městské části Praha 11 na největším pražském sídlišti z let 1996 až 2000. Jako hlavní nedostatky uvedli obyvatelé sídliště mimo jiné chybějící kulturní vybavení a komerční užívání či zneužívání bývalých objektů občanské vybavenosti a veřejných prostor (Maier 2003). Podle Musterda (2007) je spokojenost či nespokojenost s bydlením na sídlišti rozdílná a závisí na více vnějších faktorech. Na základě průzkumu pod záštitou projektu RESATE v několika evropských zemích například vyplynulo, že obyvatelé jižní Evropy jsou s bydlením na sídlišti spokojeni, zatímco mnozí obyvatelé těchto obytných celků ve východní Evropě se cítí chycení v pasti. Jedním z důležitých faktorů se tedy ukazuje být geografická poloha. Mimo to závisí spokojenost také na věku, délce žití na sídlišti, sociálních vazbách aj.

Cílem této práce bylo zhodnotit, zda pražská sídliště stárnou, jak je to u mnoha jiných sídlišť a jestli odpovídá této struktuře i jejich funkční vybavenost. Z analýzy, kterou jsem prováděla, se potvrdilo, že sídliště opravdu stárnou. Jejich věková struktura se od celkové struktury Prahy stále liší, avšak migrací a přirozenou měnou se pomalu vyrovnává, tudíž následky stárnutí nejsou fatální. Na prodlužování věku seniorů má

zřejmě pozitivní vliv zlepšování dostupnosti zdravotnických služeb a obecně se zlepšující životní podmínky. Rostoucí podíl seniorů na sídlištích, jak bylo zjištěno, je dán věkovou strukturou obyvatel sídlišť při jejich vzniku, která byla dosti odlišná od ostatních částí měst abnormálně vysokým podílem mladých lidí a malých dětí. Takto strukturované obyvatelstvo na sídlištích bylo sice míseno během let migrací či přirozenou měnou, avšak váha původní struktury zůstávala stále velká, přičemž jeho obyvatelstvo stárlo. Nyní je podíl seniorů na sídlištích veliký a v návaznosti proměňuje i funkční vybavenost sídlišť. Jak bylo zjištěno v mé studii, nejvíce spokojeni s bydlením na sídlišti Novodvorská byly právě senioři. K tomu je nutné říct, že segmenty funkční vybavenosti, které jsou pro osoby v poproduktivním věku nejdůležitější (*obchody pro denní potřebu a zdravotnictví*), dosahovaly největší spokojenosti u většiny, nezávisle na věku, obyvatel, zatímco segmenty, které byly velmi důležité u mladých lidí (*kultura a zábava, sportovní vyžití, restaurace a pohostinství*), se nesetkaly s až tak kladnou odezvou. To dokládá, že přístup institucí či jedinců odpovědných za funkční vybavenost na sídlišti Novodvorská je promyšlený a prováděný na základě potřeb místních obyvatel, tudíž je efektivní. Úsměvným důkazem může být i to, že zde nedávno bylo dokonce vybudováno otevřené hřiště pro seniory. Na druhou stranu zde bylo také nově postaveno, či zrekonstruováno mnoho dětských hřišť, mateřské školy a jiná zařízení. To a především celý výzkum je dle mého názoru důkazem, že toto sídliště rozhodně nepatří mezi sídliště na křižovatce mezi regenerací a degradací ani sídliště s koncentrací sociálních problémů a malou nadějí na zlepšení, ale že se hrdě řadí mezi sídliště s dobrými vyhlídkami. To podle mého mínění platí o většině, ne-li všech pražských sídlištích, a hlavním důvodem je určitě jeho poloha a umístění v rámci hlavního města Prahy.

Postsocialistická pražská sídliště se jeví, jako perspektivní bydlení pro mnoho obyvatel i v nynější době, avšak nemůžu popřít, že problémy, které jsou typické pro sídliště například v severozápadních Čechách, se pražských vůbec netýkají. Týkají se, ale rozhodně v daleko menší míře. Zásahy, které povedou ke zlepšení situace sídlišť, by měly být prováděny tak, aby naplnily potřeby a očekávání pokud možno všech věkových kategorií rezidentů, aby obyvatelé sídlišť mohli žít v postsocialistických sídlištích plnohodnotným životem. Finanční prostředky na obnovu a modernizaci sídlišť by měly být vynakládány individuálně podle potřeb místních rezidentů, tj. skutečně efektivně. Jedině tak mohou tyto změny ovlivňovat životy obyvatel pozitivně.

6. Literatura

DEKKER, K., HALL, S., TOSICS, I., VAN KEMPEN, R. (2005): Restructuring large housing estates in Europe. The policy press, Bristol, 381 s.

EVANS, R. (1998): Tackling deprivation on social housing estates in England: An assessment of the Housing plus approach. Housing studies, 13, č. 5, s. 713 – 726.

GOLLNER, CH. (2004): Panel-constructed housing estates – a social challenge. Austrian academy for science. UNECE-Conference Social Housing, Vienna, s. 1 – 9.

HÁJKOVÁ, Y. (2007): Hlavní příčiny současného stavu zeleně sídlišť. Zahrada web. Praha. (<http://www.zahradaweb.cz>)

HANÁČKOVÁ, M. (2007): Československá skupina CIAM po druhé světové válce. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění, Praha, 131 s.

CHAN, E. H. W., TANG, B. S., WONG, W. S. (2002): Density control and the quality of living space: a case study of private housing development in Hong Kong. Habitat international, 26, č. 2, s. 159 – 175.

KALIBOVÁ, K. (2006): Úvod do demografie. Karolinum, Praha, 52 s.

LUX, M., ZAPLETALOVÁ, J. (2004): Bytová politika: koniec alebo nový začiatok. Local Government and Public Service Reform Initiative, Bratislava, 120 s.

MAIER, K. (2003): Sídliště: problém a multikriteriální analýza jako součást přípravy k jeho řešení. Sociologický časopis, 39, č. 5, s. 652 – 666.

MUSIL, J. (1971): Sociologie bydlení. In: Temelová, J., Dvořáková, N., Slezáková, A. (2010): Rezidenční spokojenost seniorů v proměňujících se čtvrtích Prahy. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno, s. 95 – 113.

MUSIL, J. (1982): Starý člověk a prostředí. In: Temelová, J., Dvořáková, N., Slezáková, A. (2010): Rezidenční spokojenost seniorů v proměňujících se čtvrtích Prahy. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno, s. 95 – 113.

MUSIL, J. (1985): Lidé a sídliště. Svoboda, Praha, 334 s.

MUSIL, J. (2001): Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů. Sociologický časopis, 37, č. 3, s. 275 – 296.

MUSTERD, S., VAN KEMPEN, R. (2007): Trapped or on the springboard? Housing careers in large housing estates in european cities. Journal of Urban Affairs, 29, č. 3, s. 311-329.

OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Sociální geografie Prahy. Pracovní text k přednášce Sociální geografie Prahy na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK. Praha. <http://www.natur.cuni.cz/~slamak/>.

OUŘEDNÍČEK, M. TEMELOVÁ, J. (2009): Twenty years after socialism: The transformation of Prague's inner structure. Univerzita Babeş-Bolyai, Sociologie, Cluj-Napoca, s. 9 – 29.

PERMENTIER, M., VAN HAM, M., BOLT, G. (2008): Same Neighbourhood . . . Different Views? A Confrontation of Internal and External Neighbourhood Reputations. Housing studies, 23, č. 6, s. 833 – 855.

PLATOVSKÁ, M. (2010): Vznik panelového sídliště jako typu osídlení. Zástavba pražského Červeného vrchu. Umění, 58, č. 2, s. 136-152.

RYCHTAŘÍKOVÁ, J. (2002): Úspěšné stárnutí – Leitmotiv 21. století. Demografie, 44, č. 1, s. 43 – 47.

TAYLOR, M. (1998): Combating the Social Exclusion of Housing Estates. Housing studies, 13, č. 6, s. 819 – 832.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., OUŘEDNÍČEK, M., PULDOVÁ, P. (2009): Budou česká sídliště místy bydlení chudých? Era 21, 9, č. 1, s. 53-54.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., OUŘEDNÍČEK, M., PULDOVÁ, P. (2011): Housing estates in the Czech republic after socialism: various trajectories and inner differentiation. Urban Studies, 48, č. 9, s. 1811-1834.

Zdroje dat:

Sčítání lidu, domů a bytů 1991, ČSÚ.

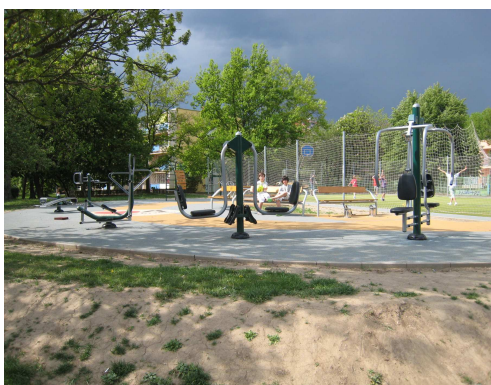
Sčítání lidu, domů a bytů 2001, ČSÚ.

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ.

7. Přílohy

Obr. č. 1 a 2 - Dětské hřiště; hřiště v mateřské škole Jílovská – sídliště Novodvorská

Obr. č. 3 a 4 - Základní škola Jílovská; hřiště pro seniory – sídliště Novodvorská

Obr. č. 5 a 6 – Novodvorská Plaza; Ubytovna v centru sídliště Novodvorská

Tabulka č. 5

VĚK DOTAZOVANÝCH OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ		
věk	počet lidí	%
Méně až 25 roků	11	26,8
26 - 40 roků	14	34,1
41 - 55 roků	5	12,2
56 - 70 roků	6	14,6
71 a více roků	5	12,2
Celkem	41	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 6

HRUBÁ MZDA OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ		
výše mzdy (Kč)	počet lidí	%
Méně až 10 000	15	36,6
10 000 - 20 000	11	26,8
20 000 - 30 000	9	22,0
30 000 - 40 000	3	7,3
více než 40 000	3	7,3
Celkem	41	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 7

VZTAH K BYTU		
způsob držení	počet lidí	%
S rodiči	7	17,1
Vlastní byt	28	68,3
Pronájem	6	14,6
Celkem	41	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 8

DÉLKA BYDLENÍ NA SÍDLIŠTI NOVODVORSKÁ		
délka bydlení	počet lidí	%
Méně až 1 rok	4	9,8
2 - 5 let	4	9,8
6 - 10 let	6	14,6
11 - 20 let	12	29,3
21 - 35 let	4	9,8
více než 35 let	11	26,8
Celkem	41	100

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 9

VÝŠE DOKONČENÉHO VZDĚLÁNÍ		
vzdělání	počet lidí	%
Základní	6	14,6
Střední odborné bez maturity	7	17,1
Střední s maturitou	17	41,5
Vysokoškolské	11	26,8
Celkem	41	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 10

DŮVOD BYDLENÍ OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ		
Alternativa	počet lidí	%
a)	12	29,3
b)	7	17,1
c)	16	39,0
d)	6	14,6
Celkem	41	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 11

SPOKOJENOST S BYDLENÍM NA SÍDLIŠTI NOVODVORSKÁ		
míra	počet lidí	%
Velmi spokojen/á	12	29,3
Spokojen/á	26	63,4
Malo spokojen/á	2	4,9
Nespokojen/á	1	2,4
Celkem	41	100

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 12

SPOKOJENOST V ZÁVISLOSTI NA EKONOMICKÉM STATUSU	
Ekonomický status	Spokojenost
Student	2,7273
Ekonomicky činný	3,0833
Důchodce	3,7778
Na mateřské dovolené	3,3333
Celkem	3,1951

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 13

DŮLEŽITOST FUNKČNÍ VYBAVENOSTI V ZÁVISLOSTI NA EKONOMICKÉM STATUSU OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ							
Ekonomický status	Segment funkční vybavenosti						
	<i>Školství a výchova</i>	<i>Zdravotnictví</i>	<i>Obchody pro denní potřebu</i>	<i>Kadeřnictví, péče těla aj.</i>	<i>Restaurace, pohostinství</i>	<i>Kultura, zábava</i>	<i>Sportovní vyžití</i>
Student	3,0000	2,9091	3,0909	2,1818	3,3636	3,1818	3,7273
Ekonomicky činný	3,0000	3,9167	3,5833	2,7500	2,0000	3,1667	3,0000
Důchodce	1,5556	3,6667	3,4444	2,4444	2,4444	2,2222	1,7778
Na mateřské dovolené	3,7778	3,8889	3,3333	2,1111	2,3333	2,7778	3,1111
Celkem	2,8537	3,5854	3,3659	2,3902	2,5366	2,8780	2,9512

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 14

SPOKOJENOST S FUNKČNÍ VYBAVENOSTÍ V ZÁVISLOSTI NA EKONOMICKÉM STATUSU OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ							
Ekonomický status	Segment funkční vybavenosti						
	<i>Školství a výchova</i>	<i>Zdravotnictví</i>	<i>Obchody pro denní potřebu</i>	<i>Kadeřnictví, péče těla aj.</i>	<i>Restaurace, pohostinství</i>	<i>Kultura, zábava</i>	<i>Sportovní vyžití</i>
Student	3,2727	3,0000	3,3636	2,2727	2,4545	1,5455	2,1818
Ekonomicky činný	3,6667	3,0833	3,5833	3,0833	2,2500	1,9167	2,5000
Důchodce	3,2222	3,1111	3,8889	3,2222	3,2222	2,2222	3,1250
Na mateřské dovolené	3,4444	3,1111	3,0000	2,8889	2,3333	2,4444	2,8889
Celkem	3,4146	3,0732	3,4634	2,8537	2,5366	2,0000	2,6250

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 15

DŮLEŽITOST FUNKČNÍ VYBAVENOSTI V ZÁVISLOSTI NA VĚKU OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ							
Věk	Segment funkční vybavenosti						
	Školství a výchova	Zdravotnictví	Obchody pro denní potřebu	Kadeřnictví, péče těla aj.	Restaurace, pohostinství	Kultura, zábava	Sportovní vyžití
Méně až 25 roků	3,0000	2,9091	3,0909	2,1818	3,3636	3,1818	3,7273
26 - 40 roků	3,7143	3,9286	3,3571	2,0714	2,2143	2,7857	3,0714
41 - 55 roků	3,0000	3,8000	3,8000	3,4000	2,2000	3,6000	3,4000
56 - 70 roků	2,0000	3,6667	3,3333	3,0000	1,8333	2,3333	2,1667
70 a více roků	1,0000	3,8000	3,6000	2,0000	2,8000	2,4000	1,4000
Celkem	2,8537	3,5854	3,3659	2,3902	2,5366	2,8780	2,9512

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 16

SPOKOJENOST S FUNKČNÍ VYBAVENOSTÍ V ZÁVISLOSTI NA VĚKU OBYVATEL SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ							
Věk	Segment funkční vybavenosti						
	Školství a výchova	Zdravotnictví	Obchody pro denní potřebu	Kadeřnictví, péče těla aj.	Restaurace, pohostinství	Kultura, zábava	Sportovní vyžití
Méně až 25 roků	3,2727	3,0000	3,3636	2,2727	2,4545	1,5455	2,1818
26 - 40 roků	3,5000	3,2143	3,1429	2,9286	2,2857	2,2857	2,7143
41 - 55 roků	3,8000	2,8000	3,6000	3,2000	2,2000	2,2000	2,6000
56 - 70 roků	3,3333	3,1667	3,8333	3,1667	2,8333	2,1667	2,8333
70 a více roků	3,2000	3,0000	4,0000	3,2000	3,4000	1,8000	3,2500
Celkem	3,4146	3,0732	3,4634	2,8537	2,5366	2,0000	2,6250

Zdroj: Vlastní zpracování

DOTAZNÍK

- pro účely závěrečné práce bakalářského studia

1) Jste spokojen s bydlením na sídlišti?

Velmi spokojen/á

☐

Spokojen/á

☐

Málo spokojen/á

☐

Nespokojen/á

☐

2) Jak dlouho žijete na tomto sídlišti? ____

3) Jak důležité jsou pro Vás různé části občanské vybavenosti; následně ohodnoťte, do jaké míry podle Vašeho názoru splňuje daný segment Vaše potřeby:

	<i>Velmi důležité</i>	<i>Důležité</i>	<i>Málo důležité</i>	<i>Nedůležité</i>	<i>Splňuje velmi dobře</i>	<i>Splňuje částečně</i>	<i>Splňuje</i>	<i>Nesplňuje</i>
Školství a výchova	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zdravotnictví	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Obchody pro denní spotř.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kadeřnictví, péče těla aj.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Restaurace, pohostinství	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kultura, zábava	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sportovní vyžití	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4) a) Jaký druh služeb podle Vás na tomto sídlišti chybí a měl by se doplnit?

b) Za jakým typem služeb dojíždíte mimo sídliště?

5) Bydlíte:

- ☐ s Vašimi rodiči
- ☐ ve vlastním bytě
- ☐ v pronajatém bytě

6) Uveďte důvod, proč zde bydlíte:

- ☐ Bydlím zde, protože je to pro mne jediná možná finanční alternativa
- ☐ Bydlím zde přechodně, během následujících 5 ti let se přestěhuji
- ☐ Bydlím zde, protože jsem zde spokojen, kdybych chtěl, tak se mohu kdykoli přestěhovat
- ☐ Je mi to jedno, hlavně, že mám kde bydlet

7) Výše Vámi dokončeného vzdělání:

- ☐ Základní
- ☐ Střední odborné bez maturity
- ☐ Střední s maturitou
- ☐ Univerzitní

8) Do jakého intervalu spadá Vaše hrubá mzda?

- ☐ Méně než 10 000 Kč
- ☐ 10 000 – 20 000 Kč
- ☐ 20 000 – 30 000 Kč
- ☐ 30 000 – 40 000 Kč
- ☐ 40 000 Kč a více

9) Jaký je Váš věk? ____

10) Jste:

- ☐ Student
- ☐ Ekonomicky činný
- ☐ Důchodce
- ☐ Na mateřské dovolené